

Biroul pentru Instituțiile Democratice și Drepturile Omului

REPUBLICA MOLDOVA

ALEGERI PARLAMENTARE

5 aprilie 2009

Raportul final al Misiunii de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO

Varșovia
16 iunie 2009

CUPRINS

I.	SUMAR EXECUTIV.....	3
II.	INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI.....	5
III.	CONTEXT.....	6
IV.	CADRUL JURIDIC.....	7
V.	SISTEMUL ELECTORAL.....	7
VI.	ADMINISTRAREA ALEGERILOR.....	8
VII.	ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR.....	10
VIII.	ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR.....	11
IX.	CAMPANIA ELECTORALĂ.....	12
X.	FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE.....	14
XI.	MASS-MEDIA.....	14
	A. CONTEXT.....	14
	B. CADRUL JURIDIC ȘI DE REGLEMENTARE PENTRU MASS-MEDIA.....	15
	C. CONSTATĂRILE MONITORIZĂRII MIJLOACELOR MASS-MEDIA.....	16
	D. DEZBATERI ȘI PUBLICITATE CU PLATĂ.....	17
XII.	CONTESTAȚII.....	18
	A. PROCEDURILE CE ȚIN DE CONTESTAȚII.....	18
	B. CONTESTAȚIILE EXAMINATE DE CEC ȘI CC.....	18
	C. CONTESTAȚIILE LEGATE DE MASS-MEDIA.....	20
	D. HOTĂRĂRILE CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE.....	20
XIII.	PARTICIPAREA FEMEILOR.....	20
XIV.	PARTICIPAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE.....	22
XV.	OBSERVATORI LOCALI ȘI INTERNAȚIONALI.....	22
XVI.	OBSERVAREA VOTĂRII ȘI NUMĂRĂRII.....	23
	A. VOTAREA.....	23
	B. NUMĂRAREA.....	24
	C. TOTALIZAREA ȘI ANUNȚAREA REZULTATELOR PRELIMINARE.....	25
	D. SISTEMUL CEC PENTRU TRANSMITEREA REZULTATELOR ALEGERILOR.....	25
XVII.	PERIOADA POSTELECTORALĂ.....	26
	A. EVOLUȚII POLITICE.....	26
	B. VERIFICAREA LISTELOR ALEGĂTORILOR ȘI RENUMĂRAREA VOTURILOR.....	28
	C. CONTESTAȚII POSTELECTORALE.....	29
XVIII.	RECOMANDĂRI.....	30
	A. CADRUL JURIDIC.....	31
	B. ADMINISTRAREA ALEGERILOR.....	31
	C. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR.....	32
	D. CAMPANIA ELECTORALĂ.....	32
	E. PROCEDURILE DIN ZIUA ALEGERILOR.....	33
	F. CONTESTAȚII.....	33
	G. MASS-MEDIA.....	33
	H. PARTICIPAREA FEMEILOR.....	34
	ANEXĂ: REZULTATELE OFICIALE ALE ALEGERILOR.....	35
	DESPRE OSCE/BIDDO.....	36

REPUBLICA MOLDOVA
ALEGERI PARLAMENTARE
5 aprilie 2009

Raportul final al Misiunii de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO¹

I. SUMAR EXECUTIV

Dând curs invitației Comisiei Electorale Centrale (CEC) a Republicii Moldova de a observa alegerile parlamentare din 5 aprilie, Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE/BIDDO) a dislocat Misiunea de Observare a Alegerilor (MOA) pe data de 26 februarie 2009. MOA OSCE/BIDDO a observat alegerile în vederea evaluării conformității acestora cu angajamentele OSCE și alte standarde privind alegerile democratice, precum și cu legislația națională. În ziua alegerilor OSCE/BIDDO și-a unit eforturile cu delegațiile Adunării Parlamentare a OSCE (AP OSCE), Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentului European (PE) care au format Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA).

Alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 au avut loc într-un cadru, în general, de pluralism și au oferit alegătorilor diferite alternative politice. În Declarația privind constatările și concluziile preliminare, publicată în ziua de după alegeri, MIOA a remarcat că deși au fost respectate multe angajamente ale OSCE și Consiliului Europei mai sunt necesare îmbunătățiri ulterioare pentru a asigura un proces electoral fără intervenții administrative inoportune și pentru a spori încrederea publică.

Perioada postelectorală a fost eclipsată de demonstrații violente și lipsa încrederii publice în procesul electoral. Observarea evoluțiilor postelectorale au dezvăluit în continuare careva dezavantaje, care pun sub semnul întrebării unele angajamente OSCE, în special desconsiderarea unui proces corespunzător pentru examinarea contestațiilor depuse de partidele politice din opoziție cu privire la iregularitățile și deficiențele incriminate în procesul de compilare a listelor electorale.²

Campania electorală a avut în mare parte o rezonanță redusă, dar a luat amploare odată cu apropierea zilei alegerilor, evenimente electorale având loc în capitală și în unele centre regionale. MOA OSCE/BIDDO a primit numeroase rapoarte privind distrugerea afișelor electorale, cazuri de intervenție a poliției în adunările organizate de partidele de opoziție și presiuni asupra candidaților și susținătorilor acestor partide. Unele rapoarte au fost verificate și confirmate.

În general, mijloacele de informare în masă au oferit concurenților posibilități de a transmite mesajele lor către electorat. Dezbaterile în direct și timpul de antenă gratuit a oferit alegătorilor o informație vastă despre partide, candidați și platformele lor electorale. Oricum, radiodifuzorul public *Moldova 1* în programele sale de actualități a reflectat extensiv autoritățile și partidul de guvernământ, estompând diferența dintre reflectarea obligațiilor de serviciu ale înalților demnitari de stat și activitățile lor de campanie. Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) nu a reușit să reacționeze în timp oportun pe parcursul campaniei.

¹ Acest raport este disponibil și în limba română și limba rusă. Cu toate acestea versiunea engleză este singurul document oficial.

² Raportul interimar post electoral al MOA OSCE/BIDDO este disponibil la www.osce.org/odihr-elections/36107.html.

Cadrul juridic privind alegerile oferă o bază în general adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice, însă câteva modificări ale Codului Electoral adoptate în 2008 sunt îngrijorătoare și sunt percepute de majoritate ca limitând pluralismul.³

În general CEC a activat transparent și a administrat alegerile eficient. Candidații au fost înregistrați într-o manieră în general inclusivă, oferind alegătorilor diferite opțiuni. În anumite cazuri imparțialitatea CEC și a comisiilor electorale de nivel mai jos a ridicat anumite semne de întrebare în rândul actorilor electorali implicați, mai ales în privința examinării contestațiilor.

Listele electorale au fost compilate în baza domiciliului înregistrat al alegătorilor. Informația despre identitatea alegătorilor, actele de identitate și viza de reședință este păstrată la Ministerul Dezvoltării Informaționale (MDI) și oficiile sale teritoriale, prin intermediul Registrului de Stat al Populației. Cu toate acestea, Codul Electoral pune în sarcina autorităților publice locale compilarea listelor electorale. Aceasta diviziune a responsabilităților a afectat transparența procesului și asumarea responsabilității de către funcționarii publici în ceea ce ține de exactitatea listelor electorale.

Procedurile de compilare a listelor electorale, în special cele referitoare la includerea cetățenilor moldoveni care se află peste hotare, au fost diferite în toată țară. Aparent au fost discrepanțe în numărul cetățenilor cu drept de vot oferit de MDI și numărul alegătorilor înregistrați, care a fost anunțat de CEC în baza listelor compilate de autoritățile locale. Actorii electorali implicați și-au exprimat preocuparea cu privire la posibilele erori, inclusiv înregistrările multiple, ceea ce a dus la declarații privind fraudarea înregistrării alegătorilor.

Ziua alegerilor a fost calmă și a trecut în general ordonat. Observatorii internaționali au evaluat votarea foarte pozitiv, deși au fost remarcate și probleme procedurale. Numărarea buletinelor de vot în secțiile de votare a fost evaluată mai puțin pozitiv, procesele-verbale cu privire la rezultate nefiind afișate în secțiile de votare după finalizarea numărării voturilor în marea majoritate a secțiilor de votare vizitate, după cum este prevăzut de lege.

Totalizarea rezultatelor din secțiile de votare în consiliile electorale de circumscripție (CC) a fost evaluată negativ într-o pătrime de consilii observate, în mare parte din cauza problemelor organizatorice și transparenței insuficiente. O evoluție pozitivă a fost publicarea de către CEC a rezultatelor preliminare provizorii pentru aproape toate secțiile de votare în dimineața de 6 aprilie, care au raportat o prezență la urne de 57 procente.

În seara zilei de 6 aprilie, au început demonstrațiile pașnice, participanții invocând fraude electorale și cerând alegeri noi. Pe data de 7 aprilie, elemente din cadrul demonstrațiilor au inițiat acțiuni de violență, vandalizând oficiile Președinției și Parlamentului. Partidele de opoziție au negat acuzațiile că ar fi regizat protestele și au îndemnat la calmare.

Autoritățile din Moldova au declarat că aceste evoluții au fost o acoperire pentru o tentativă de lovitură de stat care a implicat servicii speciale străine. Circa 150-200 persoane, majoritatea tineri, au fost raportați ca fiind arestați de poliție pe 7 și 8 aprilie. Au existat rapoarte credibile privind maltratarea deținuților; au fost rapoarte trei cazuri fatale presupuse ca având legătură cu demonstrațiile și detențiile. Autoritățile din Moldova au confirmat că un deces a avut legătură cu evenimentele. Pe data de 21 aprilie, Președintele Voronin a format o

³ A se vedea Opinia comună a OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei cu privire la Codul Electoral al Republicii Moldova, din 10 aprilie 2008 (CDL-AD(2008)022).

comisie pentru investigarea acestor evenimente, în componența căreia nu au fost invitate partidele de opoziție.

Pe data de 8 aprilie CEC a oferit partidelor de opoziție acces la listele electorale, inclusiv posibilitatea scanării și copierii listelor. Pe parcursul procesului de examinare, partidele politice au compilat dosare privind fraudele electorale care s-au bazat pe deficiențele din listele electorale. Deși majoritatea cazurilor par a fi credibile, probele prezentate de partidele politice la MOA OSCE/BIDDO au fost limitate. O analiză complexă și o investigație minuțioasă ar fi fost indispensabilă pentru tragerea unor concluzii credibile în privința acestui subiect.

Urmare a apelului depus de Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) pe 10 aprilie, Curtea Supremă de Justiție a anulat hotărârea CEC care permitea fotocopierea listelor electorale. În aceeași zi, Președintele Voronin a solicitat Curții Constituționale renumărarea totală a buletinelor de vot. Pe data de 12 aprilie Curtea Constituțională a dispus renumărarea, care a avut loc pe data de 15 aprilie în birourile electorale ale secțiilor de votare (BSV). Nu au fost raportate schimbări majore în rezultate.

Pe data de 22 aprilie Curtea Constituțională s-a convocat în ședință pentru a decide în privința validării rezultatelor. După ce au fost audiate argumente pro și contra anulării rezultatelor alegerilor și au fost permise intervențiile din partea CEC și doar a partidelor care s-au calificat pentru atribuirea mandatelor, Curtea a decis să nu investigheze acuzațiile de fraude electorale și să nu examineze probele prezentate de opoziție. Drept urmare Curtea a declarat alegerile legale și a validat mandatele deputaților nou aleși.

Parlamentul nou ales nu a reușit să aleagă noul Președinte în două încercări pe 20 mai și 3 iunie. Conform Constituției, Președintele urmează să dizolve Parlamentul și să anunțe alegeri parlamentare anticipate care vor avea loc în cel mult 45 de zile de la emiterea decretului președintelui privind dizolvarea.

II. INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI

Dând curs invitației din partea Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova de a observa alegerile parlamentare din 5 aprilie și după efectuarea unei Misiuni de Evaluare a Necesităților, OSCE/BIDDO a deschis MOA pe data de 26 februarie 2009. MOA a fost condusă de dl Nikolai Vulchanov și a fost formată din 13 membri de bază a echipei localizați în Chișinău și 24 observatori pe termen lung amplasați în 11 centre regionale din întreaga țară.⁴

Pentru observarea zilei alegerilor MOA OSCE/BIDDO și-a unit eforturile cu delegațiile Adunării Parlamentare a OSCE (AP OSCE), Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentului European (PE) care au format o Misiune Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA). Dl Petros Efthymiou, Șeful Delegației AP OSCE a fost numit de către Președintele în exercițiu al OSCE în calitate de Coordonator Special pentru a conduce echipa de observatori pe termen scurt. Dl David Wilshire a condus delegația APCE și dna Marianne Mikko a condus delegația PE.

În ziua alegerilor MIOA a trimis circa 400 de observatori pe termen scurt din 43 State participante ale OSCE, inclusiv 70 membri ai delegației AP OSCE, 19 de la APCE și 13 de la

⁴ MOA OSCE/BIDDO a publicat două rapoarte interimare până la ziua alegerilor și un raport interimar postelectoral. Toate rapoartele sunt disponibile la: www.osce.org/odihr/item_12_36406.html.

EP. MIOA a observat votarea în 1.330 de secții de votare și numărarea voturilor în 121 din totalul de 1.977 de secții de votare. MIOA a observat totalizarea rezultatelor în toate 35 CC.

MOA OSCE/BIDDO aduce mulțumiri autorităților publice centrale și locale pentru cooperare pe parcursul observării. În special este accentuată susținerea Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, CEC și MDI. De asemenea misiunea dorește să-și exprime aprecierea față de Misiunea OSCE din Moldova, Biroul Înaltului Comisar OSCE pentru Minoritățile Naționale, Reprezentantul Special al Secretarului General al Consiliului Europei în Chișinău și alte organizații internaționale și ambasade acreditate în Chișinău pentru sprijinul acordat pe parcursul misiunii.

III. CONTEXT

Alegerile din 2009 au fost ale șaptelea alegeri observate de OSCE/BIDDO în Republica Moldova.⁵ Anterior, în 2005 OSCE/BIDDO a conchis că alegerile „au fost în general în conformitate cu majoritatea angajamentelor OSCE, ale Consiliului Europei și altor standarde internaționale privind alegerile democratice, cu toate acestea ele au avut niște neajunsuri care sunt centrale pentru un proces electoral cu adevărat competitiv. În special, condițiile campaniei și accesul la mass-media nu a fost satisfăcător de echitabil.”

Alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 s-au desfășurat pentru a alege 101 deputați ai Parlamentului unicameral al Republicii Moldova pentru un termen de patru ani. Aceste alegeri au fost considerate deosebit de importante întrucât parlamentul nou ales trebuia să aleagă noul Președinte al Republicii Moldova. După încheierea a două mandate, actualul Președinte Vladimir Voronin, președintele PCRM, nu poate candida pentru realegere.⁶ Mandatul Președintelui Voronin a expirat pe 7 aprilie.⁷ Parlamentul nou ales nu a reușit să aleagă un Președinte nou din două încercări pe 20 mai și 3 iunie din cauza abținerii deputaților din partidele politice din opoziție de a participa la ambele votări. Conform Constituției, Președintele urmează să dizolve Parlamentul și să anunțe alegeri parlamentare anticipate care vor avea loc în cel mult 45 de zile de la emiterea decretului președintelui privind dizolvarea Parlamentului.

Deși doar trei formațiuni politice au fost alese în Parlamentul din 2005, la sfârșitul termenului legislatura includea PCRM cu 55 locuri, Alianța „Moldova Noastră” (AMN) cu 14 locuri, Partidul Democrat din Moldova (PDM) cu 11 locuri și Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD) cu 7 locuri. Ceilalți 14 deputați nu au fost afiliați cu niciuna din aceste fracțiuni.⁸ PCRM s-a bucurat de majoritate absolută în legislatură începând cu alegerile parlamentare din 2001.⁹ Urmare a alegerilor parlamentare din 2005, PCRM și-a asigurat

⁵ Rapoartele tuturor misiunilor anterioare de observare a alegerilor ale OSCE/BIDDO sunt disponibile la: www.osce.org/odihr-elections/14498.html.

⁶ Conform Articolului 80, alineatul 1 și 4 al Constituției, funcția de Președinte nu poate fi îndeplinită decât pentru cel mult două mandate consecutive, mandatul durând 4 ani.

⁷ Deputații aleg noul Președinte prin vot secret, pe parcursul a două luni de la expirarea mandatului Președintelui. Dacă nici un candidat nu a obținut majoritatea de trei cincimi din deputații aleși ai Parlamentului (61 voturi), al doilea tur va avea loc între primii doi candidați. Dacă nici unul din candidați nu obține majoritatea de trei cincimi, în cel mult 15 zile vor fi organizate alegeri repetate, conform aceluiași reguli. În caz de eșec, Președintele va dizolva Parlamentul și va anunța alegeri parlamentare noi. Constituția, Articolul 78 și 80, și Legea cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, Articolul 2, 9 și 10.

⁸ Care reprezintă următoarele partide: Mișcarea social-politică „Acțiunea Europeană” (MAE), Partidul Social Democrat din Moldova (PSDM), Partidul Liberal Democrat din (PLDM) și Partidul Național Liberal (PNL).

⁹ În rezultatul alegerilor din 2001, PCRM a obținut 71 locuri în Parlament.

sprijinul mai multor partide, inclusiv PDM și PPCD, pentru alegerea dlui Vladimir Voronin în calitate de Președinte pe data de 4 aprilie 2005.

La fel ca și în alegerile anterioare, votarea nu a avut loc pe teritoriul care din anul 1992 este sub controlul *de facto* al autorităților transnistrene. Alegătorii cu reședința în Transnistria au putut vota în zece secții de votare special destinate.

IV. CADRUL JURIDIC

Constituția din 1994 (cu ultimele modificări din 2006) și Codul Electoral (cu ultimele modificări din 2008) reprezintă legislația cea mai relevantă pentru desfășurarea alegerilor și referendumurilor în Republica Moldova. Cadrul juridic pentru alegeri include și Legea privind partidele politice din 2007, Legea privind întrunirile din 2008, legile organice privind instanțele judecătorești, precum și reglementările și hotărârile adoptate de CEC.¹⁰

Cea mai recentă Opinie Comună a OSCE/BIDDO și a Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei a conchis că deși Codul Electoral oferă în continuare o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice, modificările din 2008 au luat în considerare recomandările făcute doar într-o măsură limitată. Modificările cheie cuprind creșterea pragului electoral pentru reprezentarea partidelor în Parlament,¹¹ interzicerea creării coalițiilor preelectorale și limitarea drepturilor persoanelor cu cetățenie multiplă¹² de a deveni deputați. Acestea au stârnit îngrijorări în rândul partidelor de opoziție. Luate împreună, aceste prevederi creează obstacole pentru reprezentarea partidelor, candidaților și cetățenilor, inclusiv persoanelor care aparțin minorităților naționale.

Unele aspecte importante nu sunt reglementate suficient de Codul Electoral, lăsând o marjă largă de discreție CEC. Ocazional CEC a adoptat instrucțiuni pentru a rezolva omisiunile sau ambiguitățile din cadrul juridic.¹³ Statutul juridic al acestor instrucțiuni rămâne neclar.

Modificările operate în Codul Electoral în 2008 au introdus un alineat nou în Articolul 60, care prevede că în cazul dezacordului cu rezultatele preliminare, până la validarea rezultatelor de către instanțele abilitate, concurenții electorali pot solicita acestor instanțe să dispună renumărarea voturilor. Oricum articolul nu prevede cerințele procedurale specifice și nu stipulează motivele acceptabile pentru solicitarea renumărării.

V. SISTEMUL ELECTORAL

Deputații în Parlament sunt aleși în cadrul unei singure circumscripții naționale prin reprezentare proporțională. Alegătorii votează pentru liste de partid închise sau pentru

¹⁰ Proiectul Legii privind partidele politice și al Legii privind întrunirile a fost supus analizei juridice a OSCE/BIDDO înainte de adoptare, ambele fiind disponibile la www.legislationline.org/documents/id/1953 și www.legislationline.org/countries/country/14.

¹¹ Circa 15 procente de voturi exprimate la aceste alegeri nu vor fi reprezentate în Parlament din cauza respectării pragului de șase procente.

¹² Pe data de 18 noiembrie 2008, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a emis o hotărâre împotriva Republicii Moldova, că această restricție încalcă dreptul de a fi ales, prevăzut de Articolul 3 al Protocolului nr. 1 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Hotărârea CEDO din 18 noiembrie 2008 în cazul Tănase și Chirtoacă vs. Moldova (dosar nr. 7/08). Guvernul Republicii Moldova a atacat această hotărârea în Marea Cameră CEDO pe data de 6 aprilie 2009.

¹³ O astfel de instrucțiune a fost emisă în atenția CC și autorităților locale, prin care se clarifica faptul că cetățenii Republicii Moldova de peste hotare urmau să rămână înregistrați în listele electorale de bază. Instrucțiunea nr. 4, CEC 8/414, din 23 martie 2009.

candidați independenți. Pragul de obținere a reprezentării este de șase procente din voturile valabile exprimate pentru partidele politice și trei procente pentru candidații independenți.¹⁴ Candidații independenți eligibili își primesc primii mandatele, iar restul mandatelor sunt alocate între listele de partid eligibile proporțional voturilor exprimate pentru acestea conform metodei d'Hondt.

Pragul pentru reprezentare parlamentară s-a schimbat de câteva ori pe parcursul ultimilor ani. După alegerile din 2005, pragul pentru partide a fost micșorat de la șase la patru la sută. Deși aceasta a fost considerat drept o îmbunătățire în Opinia comună a OSCE/BIDDO și Comisia de la Veneția a Consiliului European din 2007,¹⁵ modificările Codului Electoral din 2008 au ridicat înapoi pragul la șase la sută.

Alegerile se consideră valabile dacă la ele au participat 50 procente din alegătorii înregistrați. Numărul total al alegătorilor înregistrați cuprinde alegătorii incluși atât în listele electorale de bază, cât și în cele suplimentare. În cazul în care această condiție privind prezența minimă nu este satisfăcută, se vor organiza alegeri repetate în decurs de 14 zile în baza aceluiași liste de candidați și liste electorale, fiind necesară o prezență minimă mai mică, de cel puțin o treime din electorat. Dacă alegerile repetate nu vor satisface condiția acestei prezențe minime mai mici, vor fi anunțate alegeri noi. OSCE/BIDDO și Comisia de la Veneția a Consiliului European au recomandat în repetate rânduri înlăturarea acestei condiții privind prezența minimă la urne, întrucât aceste prevederi creează posibilitatea unui întreg ciclu de alegeri eșuate.¹⁶

VI. ADMINISTRAREA ALEGERILOR

Alegerile parlamentare din 2009 au fost administrate de o administrație electorală de trei nivele, compusă din CEC, 35 consilii electorale de circumscripție (CC)¹⁷ și 1.977 birouri electorale ale secțiilor de votare (BSV). Organele de administrare a alegerilor nu pot include membri ai partidelor politice sau ai consiliilor locale. Concurenții electorali au dreptul de a numi câte un reprezentant cu drept de vot consultativ la fiecare nivel al administrației electorale.

CEC este un organ permanent compus din nouă persoane, numite în funcție pe un termen de cinci ani. Legea prevede ca un membru al CEC să fie numit de către Președinte și unul de către guvern. Ceilalți șapte sunt desemnați de către partidele politice, corespunzător numărului locurilor deținute.¹⁸

Toate 35 CC care au fost constituite pentru aceste alegeri au câte 11 membri¹⁹ - doi fiind numiți de judecătorii de sector²⁰, iar ceilalți nouă desemnați de partidele politice, corespunzător reprezentării lor în Parlament. PCRM, AMN, PDM și PPCD au avut dreptul să

¹⁴ Nici un candidat independent nu a reușit vreodată să treacă pragul electoral.

¹⁵ Opinia comună a OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția cu privire la Codul Electoral al Republicii Moldova din 27 martie 2007 (CDL-AD(2007)040), pag. 5.

¹⁶ Opinia comună a OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția cu privire la Codul Electoral al Republicii Moldova din 10 aprilie 2008 (CDL-AD(2008)022), pag. 15.

¹⁷ Având 37 unități teritorial-administrative, Moldova este divizată în 37 de circumscripții electorale. Cu toate acestea două CC din Bender și Tiraspol, localizate în regiunea transnistreană, nu a fost create.

¹⁸ În componența sa actuală, CEC a fost numit în 2005 și include funcționari numiți de PCRM, AMN, PDM și PPCD.

¹⁹ Termenul de creare a CC este de 50 de zile înainte de alegeri. Codul Electoral prevede că CC au de la 7 la 11 membri.

²⁰ Din cele 70 persoane numite de judecătorii, 16 erau judecători în exercițiul funcțiunii.

desemneze 5, 2, 1 și 1 membri în CC respectiv. Membrii BSV au fost numiți de CC și acestea erau formate din șapte, nouă sau unsprezece membri²¹; trei din ei au fost numiți de consiliile locale, iar restul – de partidele parlamentare. În unele cazuri procesul de numire a membrilor BSV a dus la tensiuni între partidul de guvernământ și cele de opoziție, ultimele fiind nemulțumite de nivelul reprezentării. Observatorii MOA OSCE/BIDDO au raportat că deciziile privind numărul membrilor BSV nu erau luate consistent pe baza unor criterii uniforme. În unele BSV numărul membrilor BSV a fost aparent stabilit urmare a compromiselor dintre partidele politice, pe când în altele CC au stabilit numărul membrilor BSV în baza numărului alegătorilor din circumscripție.

CEC a activat de o manieră, în general, transparentă și profesionistă, deși uneori au fost exprimate îngrijorări cu privire la imparțialitatea sa. Ședințele CEC și agenda erau publicate regulat pe pagina web a CEC. Ședințele au fost bine organizate și deschise pentru public, mass-media din țară și observatori. Hotărârile erau anunțate prin comunicate de presă și publicate pe pagina web, majoritatea în decursul a 24 ore. Deciziile considerate importante din punct de vedere politic erau adoptate de regulă cu șase voturi pro și trei contra.²²

CEC a adoptat o serie de hotărâri importante, inclusiv cu privire la (a) acordarea drepturilor de vot alegătorilor ce nu au viză de reședință sau cu acte de identitate expirate, (b) aplicarea ștampilei în actele de identitate ale alegătorilor, ca măsură împotriva unei posibile votări multiple și (c) deschiderea secțiilor de votare peste hotare.²³

Unele prevederi ale Codului Electoral nu au fost implementate deloc sau au fost tratate de administrația electorală ca „opționale”. Au avut loc neglijări ocazionale ale termenelor electorale și nu a fost asigurată adecvat asumarea responsabilității pentru procesul de tipărire a buletinelor de vot și distribuire a Certificatelor pentru drept de vot (CDV) de la CC către BSV. În pofida cerințelor legale, majoritatea secțiilor de votare vizitate de observatorii MOA OSCE/BIDDO pe parcursul perioadei electorale nu au reușit să se deschidă cu 20 zile înainte de alegeri, iar în jumătate din secțiile de votare vizitate nu era afișată lista electorală.

CEC a oferit instruiți partidelor politice și persoanelor care puteau fi desemnate în calitate de membri ai comisiilor electorale în formatul „formarea formatorilor” începând cu sfârșitul anului 2008. Instruiți suplimentare au fost oferite președinților BSV pe parcursul perioadei electorale. De asemenea CEC a produs în cooperare cu organizațiile internaționale manuale, materiale video pentru instruirea comisiilor electorale, precum și spoturi de educare a alegătorilor.

După ce a început tipărirea buletinelor de vot la două tipografii din Chișinău, în total patru candidați și partide s-au retras din cursă și CEC a emis o instrucțiune pentru BSV privind aplicarea unei ștampile speciale „RETRAS” în dreptul candidaților retrași pe fiecare buletin primit. În câteva cazuri, BSV au aplicat ștampila „RETRAS” greșit deteriorând cantitatea lor de buletine, fiind necesară tipărirea repetată a buletinelor în ajunul alegerilor.

²¹ Termenul de creare a BSV este de 20 de zile înainte de alegeri. Codul Electoral prevede că CC au de la 5 la 11 membri.

²² Voturile separate aparțineau de regulă celor doi membri din partea AMN și unui membru din partea PDM din cadrul CEC.

²³ Au fost deschise circa 33 secții de votare peste hotare pe lângă ambasade și oficiile consulare de peste hotare, toate fiind atribuite CC Chișinău. Una din controverse care a ajuns și la instanțele de judecată a apărut în baza solicitării unor partide politice și indivizi de a deschide secții de votare suplimentare pentru votarea în afara țării, asigurând astfel exercitarea dreptului de vot pentru un număr mare de cetățeni moldoveni de peste hotare.

În hotărârea sa din 20 martie, CEC a oferit alegătorilor cu reședința în regiunea transnistreană posibilitatea de a vota în 10 secții de votare speciale. Alegătorii din Transnistria nu au fost incluși în listele electorale de bază. Numele lor au fost incluse în listele suplimentare, iar buletinele au fost aruncate în urne de vot separate. Aceste buletine au fost numărate și raportate separat. Opt din zece secții de votare au deserved atât alegătorii înregistrați în listele de bază, cât și alegătorii transnistreni.

VII. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

Cetățenii Republicii Moldova care până la data alegerilor au atins vârsta de 18 ani au dreptul de a vota, cu excepția cazului dacă sunt declarați incapabili sau împotriva cărora a fost pronunțată o sentință de privațiune de libertate pentru infracțiune gravă printr-o hotărâre definitivă a instanței de judecată. Alegătorul poate fi inclus într-o listă electorală a secției de votare din localitate unde își are reședința permanentă sau temporară, care este confirmată prin ștampila respectivă aplicată în fișa de însoțire a buletinului de identitate a alegătorului. Alegătorul cu reședința permanentă sau temporară este înregistrat la secția de votare corespunzătoare reședinței sale temporare.

Responsabilitatea pentru compilarea listelor electorale este pusă în sarcina autorităților publice locale.²⁴ Autoritățile locale sunt obligate să actualizeze listele electorale în fiecare an și să le prezinte la CEC până la data de 1 martie a fiecărui an. Anul acesta CEC a extins procesul de colectare a datelor până la 15 martie, care în conformitate cu calendarul electoral era data de publicare a listelor electorale. CEC a cooperat cu Ministerul Dezvoltării Informaționale pentru a asigura o evidență corespunzătoare a alegătorilor. Pe data de 19 ianuarie CEC a primit de la MDI lista populației cu drept de vot și a transmis datele autorităților publice locale pentru a-i asista în compilarea listelor electorale.²⁵

MDI administrează Registrul permanent de Stat al Populației și este și organul responsabil de eliberarea actelor de identitate. Mai mult decât atât, MDI este responsabil și de înregistrarea domiciliului, el deține și informația privind reședința temporară și/sau permanentă. Astfel se pare că MDI deține toată informația necesară pentru compilarea listelor de alegători. Aceste date ar putea reprezenta cea mai sigură sursă de informație cu privire la alegători, care sunt păstrate la nivel central într-un format electronic ușor de gestionat. De aceea nu este clar de ce responsabilitatea legală pentru compilarea listelor electorale le revine autorităților publice locale, care nu par să posede informație sigură despre alegători.

Aranjamentul actual, unde MDI oferă date despre alegători la CEC, care apoi transmite această informație autorităților locale, deși fără a cere ca această informație să fie utilizată drept bază primară pentru compilarea listelor, duce la un proces netransparent și estompează linia de responsabilitate. Pe data de 17 martie 2009, în baza listelor electoral compile de către autoritățile locale, CEC a anunțat numărul alegătorilor înregistrați de 2.549.804, o creștere de 10 procente comparativ cu ultimele alegeri parlamentari.²⁶

Observatorii OSCE/BIDDO au remarcat că metodele de compilare a listelor electorale au variat considerabil în diferite autorități publice locale, ceea ce a dus la controverse între CEC și unele autorități locale, în special în privința includerii alegătorilor de peste hotare. Pe 23

²⁴ Articolul 22(g) și Articolul 39(1) al Codului Electoral.

²⁵ Conform datelor furnizate de MDI, la data de 19 ianuarie 2009 numărul cetățenilor înregistrați cu drept de vot era de 2.761.256.

²⁶ Numărul alegătorilor înregistrați în listele electorale de bază pentru Alegerile Parlamentare 2005 a fost de 2.270.668.

martie, CEC a emis o clarificare că alegătorii de peste hotare urmează a fi incluși în listele electorale de bază. Aceasta a fost contestată în unele localități, de ex. în Hâncești și Găgăuzia. Conform CEC, această clarificare a dus la creșterea numărului de alegători înregistrați, care pe data de 1 aprilie a fost anunțat ca fiind de 2.598.875, cu circa 50.000 mai mult comparativ cu cifra anunțată pe 17 martie.

Altă cifră a fost raportată în ziua următoare alegerilor, când CEC a anunțat că numărul alegătorilor înregistrați pe listele electorale de bază pe data de 5 aprilie a fost de 2.564.710 (cu circa 34.810 mai puțin decât cifra anterioară). Listele electorale pentru BSV de peste hotare au fost compilate în baza datelor oferite de șefii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare ale Republicii Moldova. Conform CE, pe data de 1 aprilie peste hotare au fost înregistrați 22.064 alegători; oricum, numărul din procesul-verbal era de 18.419 alegători.

Unele fluctuații ale numărului alegătorilor înregistrați într-o perioadă scurtă de timp stârnește dubii în privința exactității listelor electorale și calității prelucrării datelor. Actorii electorali și-au exprimat îngrijorarea referitor la aceste discrepanțe și posibilele erori, înregistrări duble și/sau lipsă în listele electorale compilate de autoritățile locale, dar și în datele MDI. Verificarea limitată în cazuri separate a datelor MDI în perioada postelectorală de către MOA OSCE/BIDDO a dezvăluit că în anumite cazuri Ministerul nu dispunea de cea mai recentă informație privind schimbarea stării civile și reședința cetățenilor cu drept de vot.

În privința inexactităților din listele electorale, practica utilizării listelor electorale suplimentare a fost subiect de dispută după aceste alegeri. Listele electorale suplimentare au fost compilate de BSV în ziua alegerilor pentru o anumită categorie de alegători. Acestea au inclus alegătorii cu domiciliul pe teritoriul circumscripției, dar care nu a fost incluși în lista electorală de bază, alegătorii care au prezentat CDV, alegătorii care au folosit urnele mobile, alegătorii din Transnistria care au votat la una din cele zece secții de votare speciale, alegătorii neînregistrați care votează la locul ultimei lor înregistrări, precum și alegătorii de peste hotare care nu au fost incluși în lista electorală de bază a BSV respectiv de peste hotare.²⁷ Numărul total al alegătorilor pe listele electorale suplimentare a fost de 117.563, constituind 4,4 procente din numărul total de alegători pe listele de bază și cele suplimentare. După ziua alegerilor CEC a anunțat numărul final al alegătorilor înregistrați de 2.700.692.

VIII. ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR

CEC a înregistrat 1.183 candidați pe 12 liste de partid, precum și cinci candidați independenți.²⁸ Ei au fost înregistrați în cadrul unui proces general inclusiv și în limita termenelor legale.²⁹ Două cereri din partea candidaților independenți au fost respinse de CEC din cauza numărului insuficient de semnături valabile prezentate. Ambii candidați au atacat hotărârile CEC, care au fost menținute de Curtea Supremă de Justiție.

Partidele politice înregistrate la Ministerul Justiției au avut dreptul să prezinte listele lor de candidați pentru înregistrare la CEC. Candidații independenți au trebuit să prezinte cel puțin 2.000, dar nu mai mult de 2.500 de semnături întru susținerea cererilor lor de înregistrare.³⁰

²⁷ 16.657 de alegători peste hotare au fost adăugați în listele electorale suplimentare.

²⁸ Inițial au fost înregistrate 15 liste de partid și 6 candidați independenți. Ulterior trei partide politice, printre care „Pentru neam și țară”, „Alianța Verde” din Moldova și Uniunea Muncii „Patria-Rodina”, și un candidat independent, dna Valentina Cușnir, s-au retras din cursă.

²⁹ CEC a primit cererile de înregistrare în perioada 5 februarie – 5 martie. Hotărârile cu privire la înregistrare trebuiau să fie luate în cel mult șapte zile de la depunerea cererii. Ultimii concurenți au fost înregistrați pe 10 martie.

³⁰ Articolul 78 (2) al Codului Electoral.

Listele de partid și candidații independenți intrați în cursa electorală au apărut în buletinul de vot în ordinea înregistrării lor la CEC. În cazul în care câteva cereri de înregistrare au fost depuse în același timp, CEC a organizat tragere la sorți³¹.

Din cauza interdicției de a forma alianțe preelectorale, listele multor partide politice au inclus candidați care anterior au fost membri proeminenți ai altor partide. Întrucât candidații nu trebuie să fie membri ai partidului desemnat, ei de asemenea nu pot fi și membri ai altui partid.

În conformitate cu noua Lege privind partidele politice,³² toate partidele înregistrate vor aduce în concordanță cu prevederile legii noi documentele care stau la baza constituirii și funcționării lor până la 1 octombrie 2008.³³ Deși câteva din cele 28 de partide înregistrate au avut probleme cu acest proces,³⁴ acestea nu au avut un impact direct asupra capacității lor de a-și înregistra listele de candidați la CEC sau asupra activităților lor de campanie electorală.

Din cei 101 de deputați aleși, 21 au inițiat procedurile de renunțare la cetățenie(i) pe care o(le) posedă, pentru a se conforma prevederilor Codului Electoral care interzic persoanelor cu cetățenie multiplă să ocupe funcția de deputat. Conform CEC, toți candidații aleși vizați au trebuit să prezinte confirmările relevante la Curtea Constituțională, când le-au fost validate mandatele. Un candidat cu cetățenie dublă de pe lista PL, primarul orașului Chișinău, dl Dorin Chirtoacă, a decis să nu accepte funcția parlamentară și să rămână în funcția sa de primar.

IX. CAMPANIA ELECTORALĂ

Urmare a unui start cu rezonanță redusă, campania în general pluralistă a luat amploare după finalizarea înregistrării candidaților pe 10 martie. În afara Chișinăului, campania a constat în mare parte din agitație de la ușă la ușă și amplasarea panourilor și afișelor electorale. Majoritatea evenimentelor de campanie au avut loc în primul rând în Chișinău și, pe parcursul ultimelor două săptămâni ale campaniei, și în câteva centre regionale ale țării.

Partidul de guvernământ PCRM a subliniat realizările economice din ultimii opt ani, necesitatea stabilității și poziția internațională a Președintelui, care s-a implicat într-un număr sporit de activități de politică externă pe parcursul campaniei. Majoritatea partidelor de opoziție au criticat PCRM pentru corupția răspândită și administrarea proastă și și-au desfășurat campaniile pe baza retoricilor anti-comuniste. Agitația electorală negativă, în special îndreptată împotriva reprezentanților cheie ai opoziției, a devenit tot mai frecventă odată cu apropierea zilei alegerilor.

OSCE/BIDDO a primit numeroase rapoarte din partea concurenților electorali privind înlăturarea, distrugerea și murdărirea afișelor și panourilor electorale și a verificat astfel de

³¹ Articolul 44 (2) al Codului Electoral.

³² Legea privind partidele politice, adoptată la 21 decembrie 2007.

³³ Art. 34 (2) al Legii privind partidele politice

³⁴ În cazul MAE, Ministerul Justiției nu a fost de acord cu înregistrarea depusă privind modificările legate de schimbarea numelui. Pe data de 29 ianuarie 2009, Curtea Supremă de Justiție a hotărât să remită dosarul înapoi la Curtea de Apel pentru considerare. În cazul UCM, Ministerul a avut pretenții cu privire la alegerea fostului Prim-ministru Vasile Tarlev în funcția de Președinte al UCM, cu erori procedurale în procesul de alegeri. Partidul a atacat această hotărâre în instanța de judecată, în ultima instanță Curtea Supremă de Justiție a menținut refuzul Ministerului de a-l înregistra pe dl Tarlev în calitate de președinte.

cazuri în Chișinău, Vulcănești și Bălți. În Orhei birourile unor partide de opoziție au fost vandalizate în noaptea de pe 16 pe 17 martie.

MOA OSCE/BIDDO a observat cazuri de intervenție în întrunirile și adunările desfășurate de partidele de opoziție. Pe data de 13 martie în Chișinău, la un marș de protest al tinerilor organizat de AMN în fața Ministerului de Interne, persoane neidentificate au aruncat sticle împlute cu vopsea în grupul de participanți. Unele adunări ale partidelor de opoziție au fost deranjate de grupuri aparent organizate care strigau insulte în adresa participanților și candidaților, după cum a fost observat în raionul Orhei și orașul Bălți.

Pe parcursul perioadei electorale, MOA OSCE/BIDDO a primit numeroase rapoarte din partea partidelor de opoziție privind diverse forme de implicare a poliției în campanie. Au fost numeroase acușări de intimidare a candidaților și alegătorilor, unele din acestea fiind verificate. Partidele s-au plâns de obstrucționări și intimidări de către poliție la adresa alegătorilor care doreau să participe la adunările lor. Partidele de opoziție s-au plâns că în unele orașe poliția a oprit autocarele cu susținătorii partidului care planificau să participe la adunări, cum a fost adunarea desfășurată de PLDM în Chișinău pe 22 martie. MOA OSCE/BIDDO a confirmat aceste rapoarte în Orhei și Bălți.

Cu câteva luni înainte de alegeri au fost inițiate anchete penale și investigații fiscale împotriva unor lideri de opoziție și activiști de partid. MOA OSCE/BIDDO a fost informată și despre un arest, un caz în instanța de judecată și o eventuală expulzare a doi consultanți străini ai PLDM. În alt caz, MOA OSCE/BIDDO a confirmat un caz când un funcționar de rang înalt al poliției din Briceni a fost demis din cauza refuzului de a contribui la o presupusă activitate a poliției desfășurată în favoarea PCRM. Într-un alt caz pe data de 25 februarie postul de televiziune *Albasat TV* din Nisporeni a fost percheziționat de poliție, pentru ca ulterior un dosar penal să fie intentat împotriva postului pentru încălcarea unui contract de muncă din 2006.

MOA OSCE/BIDDO a primit rapoarte credibile din partea candidaților, activiștilor de partid sau familiilor lor, inclusiv din Edineț și Briceni, cu privire la presiuni din partea angajatorilor ca să-i determine să iasă din cursa electorală sau să nu mai participe în campanie, în caz contrar urmând a fi concediați. Partidele de opoziție au informat MOA OSCE/BIDDO despre presiunile exercitate asupra funcționarilor publici și studenților pentru a-i determina să participe la întrunirile PCRM și să se abțină de la participarea în adunările desfășurate de opoziție. Astfel de rapoarte au fost primite dintr-un șir de localități și au fost verificate de observatorii MOA OSCE/BIDDO din Briceni și Ialoveni.

În general, neajunsurile remarcate pe parcursul campaniei nu sunt în conformitate cu Paragraful 7.7 al Documentului OSCE din 1990 de la Copenhaga, care stabilește că atmosfera în care se desfășoară campania trebuie să fie lipsită de intervenții și intimidări administrative.

MOA OSCE/BIDDO a remarcat de asemenea modalitatea neuniformă de aplicare de către autoritățile publice locale a noii Legi privind întrunirile adoptată în 2008, ceea ce a creat anumite confuzii pe parcursul campaniei electorale. Unii concurenți electorali și autorități locale se pare că au crezut că autorizarea încă mai este necesară pentru a desfășura întruniri publice în aer liber, deși Legea nouă prevede doar notificarea autorităților publice de către organizatori.

X. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

Codul Electoral conține reglementări detaliate a finanțării campaniei preelectorale. Concurenții electorali sunt obligați să deschidă „Conturi electorale” speciale și să asigure că toate donațiile și plățile legate de campanie sunt trecute prin aceste conturi și sunt înregistrate în modul convenit. Legea prevede posibilitatea obținerii împrumuturilor fără dobândă acordate de stat pentru desfășurarea campaniei. Plafonul fondului campaniei este stabilit de CEC pentru fiecare alegeri în parte. Printr-o hotărâre adoptată la 6 februarie 2009, CEC a stabilit plafonul de 12.000.000 lei pentru un partid politic și 500.000 pentru un candidat independent. Donațiile din surse străine și anonime, precum și de la organizații de caritate sau religioase sunt interzise. Concurenții înregistrați au fost obligați să prezinte declarații financiare la CEC o dată în două săptămâni. Rapoartele privind cheltuielile de campanie ale candidaților se consideră informație publică și de aceea au fost plasate pe pagina web a CEC.³⁵

După primirea celui de-al doilea raport financiar pe 17 aprilie, CEC a muștrătat oficial PCRM pentru achitarea întârziată pentru publicitatea electorală apărută în ziarul său de partid, care nici nu au fost explicit marcată „achitat din fondul electoral” după cum cere legea.³⁶ Reprezentantul PCRM la CEC a contestat cu succes decizia în Curtea de Apel. CEC a depus recurs la Curtea Supremă de Justiție, care a menținut hotărârea instanței de judecată ierarhic inferioare.³⁷ De la Uniunea Centristă din Moldova (UCM) și Partidul Dezvoltării Spirituale „Moldova unită” CEC a cerut și a primit clarificări referitor la veniturile și cheltuielile acestora, întrucât rapoartele prezentate inițial au fost considerate incomplete. Oricum, autoritățile fiscale au blocat pe 2 aprilie contul UCM pentru o presupusă neachitare a impozitelor. Urmare a apelului UCM către autoritățile fiscale cum că aceasta ar fi o încălcare a Codului Electoral, contul a fost deblocat după 24 ore.

XI. MASS-MEDIA

A. CONTEXT

Deși radioul are o audiență însemnată în regiunile rurale, televiziunea este cea mai influentă sursă de informație. Conform datelor Consiliului Coordonator al Audiovizualului, agenția reglementatoare pentru radiodifuzori, la moment în țară sunt licențiate 84 de posturi. Două canale, radiodifuzorul public *Moldova 1* și radiodifuzorul privat *NIT*, au acoperire națională. Celelalte posturi de televiziune au o acoperire mult mai limitată, majoritatea doar în orașele mai mari. Ziarele au un impact limitat din cauza circulației relativ reduse.

În general, mass-media din Moldova rămâne a fi vulnerabilă la influența politică, parțial din cauza incapacității financiare a mijloacelor de informare în masă și din cauză că piața publicitară este încă în curs de dezvoltare. Radiodifuzorii nu reușesc în continuare să faciliteze adevărate dezbateri publice și schimburi de opinii și în majoritatea cazurilor nu reușesc să ofere reportaje analitice investigative și critice, care ar oferi publicului o diversitate de păreri. Radiodifuzorul public, care în multe regiuni ale țării este unica sursă de

³⁵ Partidele au prezentat la CEC rapoarte financiare interimare pe parcursul campaniei, pe 3 martie și pe 17 martie. CEC a oferit această informație presei și a publicat-o pe pagina sa web.

³⁶ Hotărârea CEC nr. 2343 din 17 martie.

³⁷ Hotărârea Curții Supreme de Justiție din 30 martie privind menținerea Hotărârii Curții de Apel Chișinău nr. 3-1626/09 din 24 martie 2009.

informație, necesită în continuare să fie transformată într-un serviciu public cu adevărat independent.³⁸

Postul privat *Pro TV*, perceput ca una din puținele surse gata să ofere puncte de vedere politice diferite, s-a confruntat cu probleme în luna decembrie 2008, legate de prelungirea licenței. După ce au fost formulate îngrijorări de către comunitatea diplomatică și Reprezentantul OSCE pentru Libertatea Presei,³⁹ *Pro TV* și-a putut continua activitatea, iar concursul pentru licențele noi a fost amânat pentru perioada de după alegerile din 2009. Tenderul a fost anunțat pe data de 29 mai, permițând altor organizații să propună oferte pentru preluarea frecvențelor PRO TV.

B. CADRUL JURIDIC ȘI DE REGLEMENTARE PENTRU MASS-MEDIA

Constituția garantează libertatea exprimării și interzice cenzura. Codul Electoral, Codul Audiovizualului și Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale în mijloacele de informare în masă (în continuare Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale) formează cadrul juridic de reflectare a campaniei în mijloacele de informare în masă.

Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale a fost adoptat de CEC pe 2 februarie, în baza unui concept elaborat de CCA. Versiunea finală adoptată a Regulamentului privind reflectarea campaniei electorale a inclus o prevedere binevenită, care permitea reflectarea activităților de campanie în programele de actualități.⁴⁰ Aceasta reprezintă o clarificare importantă a discutabilului Articol 47(4)⁴¹ din Codul Electoral, care în alegerile anterioare a fost interpretat ca limitând reflectarea campaniei în mass-media exclusiv la timpul de antenă gratuit și cu plată și a fost supus criticii atât în rapoartele OSCE/BIDDO, cât și în analizele juridice.

Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale prevede printre altele și ca dezbaterile și timpul de antenă cu plată să fie acordat concurenților în baza principiului „condițiilor egale”. Fiecare concurent înregistrat au avut dreptul la maximum 120 de minute de timp de antenă cu plată pe parcursul campaniei la televiziunea și radioul public, respectiv. În plus, concurenții au avut dreptul de a participa gratuit în dezbaterile organizate de mass-media publică. Radiodifuzorii privați au avut dreptul să ofere aceleași formate. În ceea ce privește programele de actualități, Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale în Articolul 4 obligă instituțiile mass-media să asigure o reflectare echitabilă, echilibrată și imparțială a campaniei electorale. De asemenea, Articolul 7 al Codului Audiovizualului stipulează că radiodifuzorii publici și privați trebuie să respecte principiile echilibrului, imparțialității, obiectivității, exactității și pluralismului în programele sale de știri.

Una din prevederile Regulamentului privind reflectarea campaniei electorale interzice „utilizarea materialelor video sau audio în care apar personalități istorice din Moldova și de peste hotare, precum și simbolica statelor străine, organismelor internaționale, dar și

³⁸ A se vedea Raportul Reprezentantului OSCE pentru libertatea presei, dl Miklos Haraszti, prezentat Consiliului Permanent al OSCE în iulie 2008, disponibil la www.osce.org/documents/pc/2008/07/32052_en.pdf.

³⁹ www.osce.org/fom/item_1_35720.html.

⁴⁰ În conformitate cu Articolul 20 al Regulamentului privind reflectarea campaniei electorale „în emisiunile informative și de actualități ale instituțiilor audiovizuale, evenimentele din campania electorală vor fi reflectate, însă nu vor fi însoțite de comentarii”.

⁴¹ „În perioada desfășurării dezbaterilor electorale, în afara timpului de antenă gratuit, nu se admite difuzarea materialelor publicitare despre activitatea concurenților electorali sau cu participarea acestora și a persoanelor lor de încredere, a reportajelor televizate sau radiofonice de la întâlnirile concurenților electorali cu alegătorii, despre vizitele de lucru ale concurenților din rândul conducătorilor de rang republican sau raional în colectivele de muncă”.

imaginea persoanelor oficiale străine” în spoturile electorale.⁴² Aceste restricții vin în contradicție cu principiul libertății exprimării și accesului la informație garantat de Articolele 32 și 34 ale Constituției. Este regretabil că aceste restricții au fost folosite pe larg drept motive pentru contestații din partea concurenților electorali împotriva oponenților lor.

Deși Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale stipulează că observarea respectării cerințelor legale legate de mass-media este efectuată de CEC și de CCA, este menționat că soluționarea litigiilor dintre concurenții electorali și instituțiile mass-media ține de competența CEC și/sau a instanțelor de judecată. Pe lângă faptul că este destul de ambiguu în privința acestui subiect, Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale pare să contravină Codului Audiovizualului, conform căruia CCA este unicul organ abilitat să aplice sancțiuni instituțiilor mass-media.

C. CONSTATĂRILE MONITORIZĂRII MIJLOACELOR MASS-MEDIA

Pe data de 27 februarie, MOA OSCE/BIDDO a început activitățile sale de monitorizare a mass-media. Misiunea a evaluat în termeni calitativi și cantitativi reflectarea campaniei de către șapte posturi de televiziune, inclusiv unul amplasat în Găgăuzia, două posturi de radio și nouă ziare.⁴³ În general, instituțiile media au depus un efort pentru a oferi alegătorilor informație electorală și politică adecvată, în principal prin intermediul dezbaterilor și publicității cu plată. În același timp, în cadrul programelor de știri radiodifuzorii publici și unii privați au dedicat o porțiune însemnată reflectării mai degrabă a activităților Președintelui și altor demnitari, decât concurenților electorali.

În programele de știri difuzate în orele de vârf, posturile finanțate de la bugetul de stat, *Moldova 1* și *Radio Moldova* au reflectat într-o anumită măsură un număr larg de concurenți electorali; oricum limitat în timp⁴⁴ și în tonalități diferite. PCRМ a beneficiat de cea mai pozitivă reflectare, în timp ce AMN și PLDM au fost prezentați predominant într-o tonalitate neutră sau negativă. În același timp, în programele sale de știri, radiodifuzorii publici au reflectat pe larg activitățile oficiale ale autorităților,⁴⁵ prezentându-i în general în lumină pozitivă sau neutră și evitând remarcile critice ale performanței și politicilor acestora. Televiziunea publică a oferit spectatorilor aproape zilnic rapoarte privind activitățile Președintelui Voronin, atât cu ocazii internaționale, cât și interne. Întrucât Președintele și majoritatea miniștrilor ocupă poziții de frunte pe lista electorală a PCRМ,⁴⁶ radiodifuzorul public a estompat diferența dintre reflectarea obligațiilor constituționale de serviciu ale

⁴² Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale, Articolul 12.

⁴³ Instituțiile media sunt următoarele: *Moldova 1* (instituție publică a audiovizualului), *NIT TV* (post de televiziune cu acoperire națională), *EU TV, N4, Pro TV Chișinău, TV 7* (posturi de televiziune cu acoperire limitată în afara orașului Chișinău), *Găgăuzia TV* (instituție publică regională a audiovizualului), *Radio Moldova* (instituție publică a audiovizualului), *Vocea Basarabiei* (post de radio); *Flux, Jurnal de Chișinău, Moldova Suverană, Săptămâna, Timpul, Ziarul de Gardă, Komsomolskaya Pravda, Moldavskie Vedomosti, Nezavisimaya Moldova* (ziarele).

⁴⁴ Toți concurenții electorali împreună au primit 38 procente (circa 165 minute) de reflectare în noutăți referitoare la subiect la *Moldova 1* și 29 procente (circa 87 minute) la *Radio Moldova*.

⁴⁵ 42 procente (circa 180 minute) și 50 procente (circa 150 minute) de informație aproape exclusiv pozitivă și neutră la *Moldova 1* și, respectiv, *Radio Moldova*. De asemenea, postul public local *Găgăuzia TV* a alocat 39 procente din noutățile sale activităților autorităților, care au fost reflectate într-o tonalitate favorabilă. Aceste procente a fost calculate drept cotă a timpului total acordat tuturor subiecților monitorizați, care includ toți concurenții electoral, Președintele, Guvernul, inclusiv ministerele, Președintele Parlamentului și organele electorale de toate nivelele.

⁴⁶ DI Voronin a obținut 90 procente de reflectare în calitate de Președinte, ceea ce reprezintă circa 90 minute.

persoanelor oficiale de rang înalt⁴⁷ și activităților lor de campanie.⁴⁸ Aceasta nu este în conformitate cu Paragraful 5.4 al Documentului OSCE din 1990 de la Copenhaga.

Printre radiodifuzorii privați, posturile *NIT* și *N4* în cadrul programelor lor de știri privind subiectele politice nu au reușit să prezinte reportaje imparțiale și o reflectare largă și favorizând autoritățile de stat și PCR. În același timp, ambele posturi au prezentat AMN, PL, PLDM și UCM în tonalități negative sau neutre. Alt difuzor privat *EU TV* de asemenea a prezentat știri favorabile în reflectarea activității autorităților de stat, dar preponderent în favoarea PPCD, inclusiv și în cadrul talk-show-urilor pe care le desfășura. *Pro TV*, *TV7* și *Vocea Basarabiei* au fost singurele posturi care au reflectat campania într-un mod mai echilibrat, difuzând inclusiv știri critice la adresa autorităților. Cu toate acestea, audiența lor potențială a fost limitată în comparație cu cea a posturilor *Moldova 1* și *NIT*.

Ziarele au oferit cititorilor diferite opinii, reflectând activitățile unui număr mare de partide, precum și rapoarte analitice și articole. Din cauza circulației reduse, impactul lor a rămas limitat. În timp ce fostele ziare finanțate de stat *Moldova Suverană* și *Nezavisimaya Moldova* au acordat tratament preferențial autorităților și PCR, *Timpul* și *Jurnal de Chișinău* a prezentat cititorilor o varietate de opinii, acordând preferință PLDM și AMN. Ziarul *Flux*, promovat evident de PPCD, a utilizat deseori un limbaj agresiv împotriva rivalilor săi electorali.

Perioada de liniște electorală nu a fost respectată în ajunul alegerilor de postul privat *EU TV* care a difuzat în reluare programul său de actualități „Media Express”, difuzat inițial pe 3 aprilie, în cadrul căruia unei concurenți electorali (AMN, PLDM, PDM, PSDM) au fost discreditați.

D. DEZBATERI ȘI PUBLICITATE CU PLATĂ

Pe lângă emisiunile de știri instituțiile mass-media au respectat prevederea legală de a oferi acces echitabil la mass-media tuturor concurenților electorali. Un șir de posturi naționale și locale au organizat dezbateri televizate regulate, acordând astfel concurenților posibilitatea de a prezenta alegătorilor platformele lor electorale.⁴⁹ PCR nu a participat la dezbaterilor organizate de postul public *Moldova 1* în ultima săptămână a campaniei și nici la alte dezbateri organizate de radiodifuzorii privați. Deși este dreptul partidului de a refuza participarea la dezbateri, neparticiparea PCR ar fi putut reduce valoarea informațională a acestor dezbateri pentru spectatori.

Unsprezece concurenți electorali au utilizat publicitatea cu plată, cu careva porțiune de agitație negativă mai ales din partea PCR împotriva oponentilor electorali. Unii concurenți s-au plâns de costurile ridicate pentru spoturile electorale stabilite de *Moldova 1*, de 450 euro pe minut, cel mai mare în comparație cu prețul oferit de ceilalți difuzori.

⁴⁷ Obligațiunile și responsabilitățile Președintelui sunt enumerate în Articolele 85-88 al Constituției.

⁴⁸ Articolul 47(4) al Codului Electoral prevede că „nici un concurent electoral nu va avea priorități în virtutea funcției pe care o ocupă”.

⁴⁹ Conform Articolului 64 (5) al Codului Electoral instituția audiovizualului este obligată să ofere 90 minute pe zi pentru dezbateri. Unele posturi de televiziune, cum ar fi *TV7* și *EU TV*, au organizat dezbateri separate pentru partidele politice și candidații independenți. Majoritatea instituțiilor audiovizualului, cu excepția celor publice, au hotărât să desfășoare dezbateri cu participarea a cel puțin 3 concurenți.

XII. CONTESTAȚII

A. PROCEDURILE CE ȚIN DE CONTESTAȚII

Republica Moldova are un sistem judecătoresc de trei nivele care constă din judecătoriile de primă instanță, Curțile de Apel⁵⁰ și Curtea Supremă de Justiție din Chișinău. Orice alegător sau concurent electoral poate contesta acțiunile, inacțiunile sau hotărârile BSV și CC, precum și acțiunile sau inacțiunile concurenților electorali, la organul electoral ierarhic superior și/sau în instanța de judecată în cel mult trei zile din momentul acțiunii/inacțiunii sau hotărârii contestate. Contestațiile împotriva acțiunilor, inacțiunilor sau hotărârilor CEC se depun la Curtea de Apel Chișinău.⁵¹

Apelurile ce țin de activitatea BSV sau CC vor fi examinate de organele electorale ierarhic superioare sau instanțe de judecată pe parcursul a trei zile din momentul depunerii acestora, dar nu mai târziu decât ziua alegerilor. Apelurile împotriva CEC depuse pe parcursul perioadei electorale vor fi examinate în cel mult cinci zile. Apelurile depuse la instanțele de judecată în ziua alegerilor vor fi examinate în aceeași zi. Hotărârile judecătorești pot fi contestate la instanța judecătorească ierarhic superioară pe parcursul a trei zile din momentul adoptării acestora și astfel de apeluri vor fi examinate în cel mult trei zile.

Codul Electoral permite contestatarilor să aleagă forumul (organul electoral sau instanța de judecată) la care vor depune contestația și nu interzice depunerea simultană în ambele instanțe. Aceasta creează un potențial pentru conflicte de jurisdicție.⁵²

B. CONTESTAȚIILE EXAMINATE DE CEC ȘI CC

În general, pe parcursul perioadei electorale, CEC și CC și-au îndeplinit obligațiile legate de adjudecarea contestațiilor și au asigurat ca acestea să fie în general examinate în timp rezonabil, respectând principiul unui proces echitabil. Oricum, unele partide politice și-au exprimat îngrijorarea în privința imparțialității CEC și CC în adjudecarea contestațiilor.

CEC a creat un registru de contestații, care se actualiza regulat, și a plasat hotărârile pe pagina web pe parcursul a 24 de ore de la adoptare. Cu toate acestea lipsa unor reguli și instrucțiuni procedurale scrise privind procesarea contestațiilor și apelurilor au ridicat semne de întrebare. În unele cazuri CEC a decis să răspundă la contestație prin intermediul unei scrisori, fără a adopta o decizie oficială, lipsind astfel contestatarul de posibilitatea pentru apel.

În total CEC a înregistrat circa 186 contestații și apeluri privind activitățile CC și a adoptat 107 hotărâri. Celelalte contestații au fost remise autorităților relevante sau răspunse printr-o scrisoare. Marea majoritate a contestațiilor s-au referit la reflectarea campaniei electorale în mijloacele de informare în masă, inclusiv desfășurarea campaniei contrar principiilor etice, reflectarea extensivă a Președintelui în mass-media, utilizarea imaginilor personalităților naționale, străine sau istorice sau a simbolurilor de stat în spoturile electorale și neindicarea faptului că un anumit material tipărit sau radiodifuzat a fost achitat din fondul electoral.⁵³

⁵⁰ În Chișinău, Bălți, Bender, Cahul și Comrat.

⁵¹ MOA OSCE/BIDDO a întâmpinat careva dificultăți în privința accesului la orarul ședințelor și hotărârile Curții de Apel, în mare parte din cauza resurselor limitate ale Curții.

⁵² Codul bunelor practici în materie electorală elaborat de Comisia de la Veneția a Consiliului Europei prevede că "nici reclamanții și nici autoritățile nu trebuie să poată alege instanța de apel", Linii directoare și raport explicativ, CDL-AD(2002)23, pag. 30.

⁵³ Articolele 38 și 47 ale Codului Electoral.

În conformitate cu modificările recent operate în Articolul 13 al Codului Electoral, funcționarii de stat de rang înalt care participă în cursa electorală sunt obligați să-și suspende funcția pe durata campaniei. Oricum, această cerință nu se referă la Președintele, Președintele Parlamentului și Prim-ministru. În lipsa unei astfel de prevederi, toate contestațiile depuse de unii concurenți electorali în privința aparițiilor televizate ale Președintelui în legătură cu evenimente care nu par să ceară prezența șefului statului au fost respinse. În astfel de cazuri nu a fost luată în considerare prevederea Articolului 47 al. 4 al Codului Electoral care stipulează că „nici un concurent electoral nu va avea priorități în virtutea funcției pe care o ocupă”.

CEC a primit 19 contestații și cereri referitoare la ziua alegerilor și a adoptat hotărâri pe marginea a 10 din acestea. Majoritatea hotărârilor au fost legate de acuzații de desfășurare ilegală a campaniei pe parcursul celor două zile de liniște electorală. Toate contestațiile de acest tip au fost respinse, unele din cauza lipsei de probe, iar altele din cauza faptului că CEC a hotărât că nu este autoritatea competentă.⁵⁴

În regiuni, au fost depuse circa 125 de contestații, majoritatea la CC. Distrugerea afișelor și amplasarea lor în locuri neautorizate au fost cele mai frecvente subiecte ale acestor contestații. Alte contestații au inclus acuzații de obstrucționare a desfășurării campaniei de către primari, poliție sau activiști de partid,⁵⁵ utilizarea resurselor publice pentru scopuri de campanie⁵⁶ și desfășurarea ilegală a campaniei electorale de către autoritățile locale sau membrii organelor electorale.⁵⁷ În Chișinău majoritatea contestațiilor depuse la CC s-au referit la reflectarea campaniei în mass-media.

În rezultatul modificărilor operate în Codul Electoral în 2008, CEC este împuternicit să emită avertizări concurenților electorale care încalcă vreo prevedere a Codului sau să solicite instanței de judecată anularea înregistrării acestora.⁵⁸ Implementarea acestei prevederi noi a ridicat întrebări privind competența și a rezultat în practici și hotărâri inconsecvente. La începutul perioadei electorale atât CC, cât și CEC au avertizat partidele în privința încălcării Codului Electoral sau a Regulamentului privind reflectarea campaniei electorale. Pe 10 martie CEC a declarat că CC nu sunt abilitate să emită avertizări, iar pe 13 martie CEC a declarat că ea însăși nu are dreptul să emită avertizări în adresa mijloacelor de informare în masă.

În conformitate cu Codul Electoral,⁵⁹ pe parcursul perioadei electorale candidații nu pot fi arestați, reținuți, sancționați și împotriva lor nu se poate intenta proces penal decât cu acordul CEC, cu excepția cazurilor de flagrant delict. Procuratura Generală a depus la CEC cinci cereri pentru arestarea candidaților înregistrați sau pentru intentarea procesului penal împotriva lor, toate fiind respinse de CEC. În al șaselea caz Procurorul a depus o cerere de intentare a procedurilor împotriva unui candidat prins în flagrant delict. CEC a răspuns printr-o scrisoare că în astfel de cazuri nu este necesară autorizarea. Candidatul a contestat fără succes această „hotărâre” a CEC în Curtea de Apel și Curtea Supremă. Instanțele au declarat că scrisoarea CEC nu a putut fi considerată hotărâre legală, din care motiv nu poate fi subiectul unui apel.

⁵⁴ Spre exemplu, în cazurile care implică presa scrisă, atacuri incriminate asupra onoarei și demnității și solicitări privind demiterea membrilor CC.

⁵⁵ În Cahul, Comrat și Orhei.

⁵⁶ În Bălți, Cahul, Ialoveni și Orhei.

⁵⁷ În Comrat, Orhei și Strășeni.

⁵⁸ Articolul 69 al Codului Electoral.

⁵⁹ Articolul 46, alin. 5 al Codului Electoral.

C. CONTESTAȚIILE LEGATE DE MASS-MEDIA

CEC și CCA a primit un număr mare de contestații privind mass-media. CCA nu a reușit să reacționeze în timp oportun în privința dezechilibrului observat în reflectarea campaniei în mass-media. Deși a efectuat propria monitorizare a mass-media începând cu mijlocul lui februarie, CCA a examinat rezultatele monitorizării abia pe 24 martie. Ulterior CCA a adoptat o hotărâre formală prin care a avertizat șapte radiodifuzori monitorizați, inclusiv *Moldova 1*, cu privire la nerespectarea principiului pluralismului și desconsiderarea diferențelor în activitatea de difuzare. Această hotărâre a fost publicată oficial abia după campania electorală și nu a avut un impact de prevenire.

D. HOTĂRĂRILE CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE

Pe parcursul perioadei preelectorale Curtea Supremă a examinat circa 29 apeluri legate de alegeri. Acestea se refereau la hotărârile CEC cu privire la crearea secțiilor de votare peste hotare⁶⁰, aplicarea ștampilelor în actele de identitate ale alegătorilor pentru a preveni votarea multiplă, amânarea difuzării dezbaterilor până la încheierea procesului de înregistrare a candidaților, refuzul înregistrării a doi candidați independenți din cauza lipsei semnăturilor valabile, înregistrarea dlui Tarlev în calitate de Președinte al UCM și modalitatea în care partidele erau înscrise în buletinul de vot. Toate aceste apeluri au fost respinse de Curtea Supremă. Celelalte apeluri s-au referit la campania electorală, fie în mass-media, fie prin intermediul întrunirilor publice.

În toate cazurile cu excepția unuia Curtea Supremă a menținut hotărârea inițială a CEC. Pe 19 martie Curtea Supremă a anulat hotărârile anterioare emise de CC Chișinău, CEC și Curtea de Apel în privința materialului analitic publicat de Asociația Presei Independente în privința performanței PCRM în guvern. Acest material, care a fost distribuit printr-un supliment de ziar în februarie 2009, a fost calificat în hotărârea inițială drept campanie desfășurată de API împotriva PCRM.

În două cazuri, Curtea Supremă a dispus interzicerea a două evenimente electorale planificate de PCRM și notificate la Primăria orașului Chișinău, după cum este prevăzut în Lega privind întrunirile. Acționând în baza apelurilor depuse de Procuror, Curtea Supremă a decis că cele două evenimente ar fi putut tulbura ordinea publică.⁶¹

Întârzierile în punerea la dispoziție a hotărârilor detaliate scrise nu i-au permis MOA OSCE/BIDDO să analizeze marea majoritatea a hotărârilor Curții Supreme de Justiție. Din 29 de hotărâri pronunțate, doar șase au fost publicate pe pagina web a Curții până la încheierea MOA OSCE/BIDDO.

XIII. PARTICIPAREA FEMEILOR

Conform Constituției Republicii Moldova femeile și bărbații se bucură de drepturi egale. Moldova este și stat semnatar al Convenției privind drepturile politice ale femeilor, precum și al Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW) din 1994 și în 2006 a aderat la Protocolul Opțional al CEDAW. În pofida cadrului juridic internațional și național solid care oferă o bază pentru participarea egală a femeilor și bărbaților, femeile sunt în continuare subreprezentate în viața politică, mai ales la nivelele

⁶⁰ Această hotărâre a fost contestată atât de PLDM, cât și de AMN la CEDO.

⁶¹ Hotărârile Curții Supreme de Justiție din 27 martie și 2 aprilie 2009.

înalte ale organelor decizionale. Din 101 deputați din Parlamentul actual, 22 au fost femei (21,8 procente) și șase miniștri din 20 în actualul guvern sunt femei.

În Moldova legea nu stabilește cote pentru femei și astfel partidele politice dispun de libertatea deciziei câte femei să desemneze. Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (în continuare Legea cu privire la egalitatea șanselor),⁶² adoptată în februarie 2006, conține o prevedere specifică cu privire la egalitatea șanselor în sfera electorală și obligă administrația electorală și partidele politice să respecte principiul egalității între femei și bărbați. Direcția oportunități egale și prevenirea violenței a Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului este responsabilă de supravegherea implementării Legii cu privire la egalitatea șanselor.

Un șir de organizații implicate în promovarea drepturilor femeilor s-au plâns că femeile candidați au fost mutate mai jos în liste și efectiv au avut șanse minime de a fi alese. În afară de eforturile depuse de Alianța ProGen 2009⁶³ care pledează pentru includerea mai multor femei în topul listelor de partid, alte măsuri specifice nu au fost întreprinse în scopul încurajării femeilor candidați sau sporirii participării lor în alegeri. Alianța ProGen 2009 a lansat și o campanie publică pentru încurajarea femeilor să voteze și să adreseze întrebări legate de egalitatea dintre femei și bărbați în cadrul întrevederilor și evenimentelor cu politicieni și candidați.

În general femeile sunt mai puțin prezente în calitate de candidați în poziții de vârf pe listele de partid. Doar un singur partid, MAE, a inclus cinci femei în cadrul primilor zece candidați. Două partide politice sunt conduse de femei, acestea fiind primele pe listele de partid respective.⁶⁴ Două partide, AMN și UCM, nu au avut femei în lista primilor zece candidați pe listele lor. PLDM, care are o prevedere statutară privind cota internă de 30 procente, a înregistrat cea mai mică proporție de femei pe listă, doar una fiind printre primii zece. Din 1.188 candidați din cursa electorală, 328 au fost femei, inclusiv un candidat independent.

Deși majoritatea concurenților au inclus chestiuni sociale și de familie în platformele lor, subiecte specifice privind femeile și egalitatea dintre genuri nu au fost evidente pe parcursul campaniei și partidele au depus eforturi minime pentru a se adresa în special alegătorilor femei. Cu toate acestea, în noul parlament au fost alese 24 de femei⁶⁵, puțin mai mult decât în cel precedent.

Membrii actuali ai CEC au fost desemnați în 2005, înainte de adoptarea Legii cu privire la egalitatea șanselor. Din nouă membri doar vicepreședintele este femeie. Femeile sunt în general supra-reprezentate la nivelurile mai inferioare ale administrației electorale. Din 35 de CC nouă sunt conduse de femei. Femeile sunt vicepreședinți în 11 CC și secretari în 22. În 64 procente de secții de votare vizitate de observatorii MIOA în ziua alegerilor, președintele BSV era femeie și femeile constituiau marea majoritate a membrilor BSV (78 procente).

⁶² Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Nr. 5-XVI din 9 februarie 2006. Înainte de adoptare, proiectul de lege conținea cerința cotei de 30 procente pentru femei în liste; oricum, această cerință a fost eventual scoasă întrucât mulți au considerat cotele ca fiind discriminatorii.

⁶³ Alianța ProGen 2009, creată în octombrie 2008 și care este formată din 22 ONG, lucrează cu chestiuni ce țin de subreprezentarea femeilor în politică și dimensiunea gender în platformele electorale ale partidelor politice.

⁶⁴ Președintele Partidului Dezvoltării Spirituale „Moldova Unită”, Ana Tcaci, și președintele Partidului Conservator, Natalia Nirca.

⁶⁵ 21 au fost aleși din lista PCRM, 2 de la PL și 1 de la PLDM.

XIV. PARTICIPAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Conform recensământului din 2004, care nu a cuprins Transnistria, minoritățile naționale constituie peste 20 procente din populația Moldovei, ucrainenii (8,4 procente), rușii (5,9 procente), găgăuzii (4,4 procente) și bulgarii (1,9 procente) reprezentând patru cele mai mari comunități.⁶⁶ Dreptul participării politice a minorităților este înscris în legislația națională a Moldovei, inclusiv în Constituție și în Legea privind minoritățile naționale din 2001. În plus, Moldova a ratificat Convenția cadru a Consiliului Europei pentru protecția minorităților naționale din 1996.

Aspectele legate de minoritățile naționale nu au jucat un rol proeminent în campania electorală. Deși nu a fost publicate careva date oficiale cu privire la apartenența etnică a candidaților, se pare că unele partide au inclus reprezentanți ai minorităților naționale în listele lor de candidați; reprezentanții minorităților nu au formulat îngrijorări în această privință. PCR, care a subliniat realizarea unei „armonii multietnice în Moldova” în cadrul unei conferințe mari pe 28 martie, pretinde că a inclus în lista sa peste 30 persoane aparținând minorităților naționale.

Nu au fost formulate îngrijorări privind accesul minorităților naționale la informația despre alegeri. Informația oficială, materialele de campanie ale partidelor și buletinele de vot au fost oferite atât în limba de stat, cât și în limba rusă, care se bucură de statutul „limbii de comunicare interetnică” și este vorbită de majoritatea persoanelor care aparțin minorităților naționale. În plus, PPCD a produs materiale electorale în limbile bulgară, ucraineană și romă. Nu există date privind componența etnică a organelor electorale.

Anumite prevederi ale cadrului juridic, printre care pragul de șase procente pentru reprezentarea parlamentară și restricția introdusă recent în privința drepturilor persoanelor cu cetățenie(i) multiplă(e) de a ocupa funcția de deputat, au avut un impact advers asupra participării minorităților naționale. Opinia comună din 2008 a OSCE/BIDDO și a Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei cu privire la Codul Electoral a reiterat recomandarea anterioară de a „crea posibilități pentru participarea adecvată în organele electorale a minorităților naționale și direcționa interesele la nivel regional”.⁶⁷

Deși partidele nu s-au adresat direct comunității romilor în campania lor, un candidat pe lista PPCD a participat la campanie în calitate de activist rom. Din cauza situației lor social-economice în general dezavantajate și nivelului relativ mic de implicare politică, romii rămân vulnerabili la excludere și susceptibili la cumpărarea voturilor. Au fost raportate câteva cazuri izolate când romilor le-a fost interzisă intrarea în secția de votare în ziua alegerilor.

XV. OBSERVATORI LOCALI ȘI INTERNAȚIONALI

Codul Electoral conține prevederi cu privire la observarea procesului electoral de către organizații internaționale și neguvernamentale, reprezentanți ai guvernelor străine, asociații obștești din țară și reprezentanți ai concurenților electorali.

⁶⁶ Conform datelor Recensământului 2004, al Biroului Național de Statistică, disponibil la www.statistica.md/public/files/Recensamint/Recensamintul_populatiei/vol_1/7_Populatia_pe_nation_1_ocalit_ro.xls.

⁶⁷ Opinia comună a OSCE/BIDDO și a Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei cu privire la Codul Electoral al Republicii Moldova din 10 aprilie 2008 (CDL-AD(2008)022), pag. 5.

„Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte – Coaliția 2009” formată din 70 de organizații a efectuat observarea pe termen lung a alegerilor cu 44 observatori pe termen lung și în ziua alegerilor a dislocat 2.102 observatori pe termen scurt. Câteva ONG locale au fost acreditate de CEC, în calitate de observatori, printre care Asociația „Primul Club al Consiliului Europei”, Asociația „Centrul Național al Romilor”, Asociația Femeilor de Afaceri „FEMIDA” și Promo-LEX.

Conform datelor CEC, pentru observarea alegerilor din 5 aprilie au fost înregistrați 602 observatori internaționali, cei care făceau parte din MOA OSCE/BIDDO formând cel mai mare grup.

XVI. OBSERVAREA VOTĂRII ȘI NUMĂRĂRII

A. VOTAREA

În ziua alegerilor 400 de observatori MIOA din 43 State participante în OSCE au fost trimiși să observe deschiderea secțiilor de votare (SV), votarea, numărarea și totalizarea rezultatelor la CC. Observatorii MIOA au vizitat 1.330 din 1.977 secții de votare, completând 2.024 formulare de observare și circa 400 de formulare suplimentare de comentarii.

Observatorii MIOA au evaluat procesul de votare pozitiv în 97 procente de SV vizitate, deși 21 procente de SV observate nu s-au deschis la timp, iar în 10 procente de cazuri Președintele BSV nu a plasat o copie a procesului-verbal de deschidere a SV în urna de vot. Materialele de campanie erau vizibile în vecinătatea sau în interiorul a 7 și 8 procente respectiv din numărul total de SV observate, iar listele de candidați nu au fost afișate în SV în 72 procente de observări. Observatorii au evaluat 42 de secții de votare cu „rău” și „foarte rău”.⁶⁸ Nu a existat vreun șablon de evaluare diferită a SV din Chișinău și din afara capitalei.

Observatorii și reprezentanții partidelor au fost prezenți în 96 procente de SV vizitate. Observatorii locali neafiliați partidelor politice au fost prezenți în 78 de procente din secțiile vizitate, majoritatea din partea „Coaliției 2009”. Persoane neautorizate au fost prezente în 4 procente din SV vizitate și în 10 cazuri persoanele neautorizate dirijau activitatea BSV. În 3 procente de secții de votare observate, urnele de vot nu au fost sigilate în modul cuvenit, iar în 48 de secții au lipsit careva materiale electorale.

Majoritatea procedurilor de vot au fost respectate, dar observatorii MIOA au remarcat că CDV nu au fost reținute în 20 procente de SV observate. Observatorii au remarcat că în 8 procente de observări, alegătorii nu au primit buletinul în limba dorită. În unele BSV buletinele de vot au fost șampilate pe verso înainte de a fi aruncate în urna de vot, conform cerințelor de la alegerile anterioare, iar în 2 procente din BSV observate nu a fost aplicată ștampila „ALEGERI 5 aprilie 2009” în buletinele de vot ale alegătorilor, conform prevederilor hotărârii CEC relevante.

Votul secret nu a fost asigurat tot timpul, fiind remarcată votarea cu familia în 6 procente de SV și cabinele de vot în unele SV avea draperii transparente sau nu le aveau deloc. Supraaglomerare a fost raportată în 5 procente de secții de votare vizitate, iar în 62 procente de observări secțiile de votare nu erau accesibile pentru persoanele cu dezabilități.

⁶⁸ BSV 24/19 din Ocnița, BSV 27/11 din Râșcani și BSV 33/19 din Taraclia au fost evaluate ca „foarte rele”.

Votarea mobilă nu este reglementată suficient de lege și în unele cazuri au apărut discuții privind care membri ai BSV trebuie să acompanieze urna de vot mobilă. În unele cazuri, președintele BSV a refuzat să accepte cereri pentru votarea mobilă în ziua alegerilor, în alte cazuri, alegătorilor care nu au solicitat formal votarea mobilă li s-a permis să voteze. În plus, unele BSV nu au sigilat urnele mobile de vot dimineața sau înainte de părăsirea încăperii.

În Corjova, localitate disputată de pe malul estic al râului Nistru, votarea a fost împiedicată în mod efectiv. Forțele transnistrene au confiscat dimineața urna de vot și au blocat accesul alegătorilor la secția de votare. CEC a decis să suspende procesul de votare în Corjova și a anunțat că alegătorii din Corjova își pot exprima voturile în satele vecine Cocieri și Ustia.

Conform datelor CEC, circa 4.350 alegători din Transnistria au votat în zece secții de votare speciale. Observatorii MIOA au raportat în general o activitate fără dificultăți în aceste secții de votare. În orașul Grigoriopol de pe malul stâng miliția transnistreană a oprit un autobus închiriat să aducă alegătorii de la Grigoriopol la secția de votare din satul Doroțcaia, controlat de moldoveni, și a confiscat numerele de înmatriculare. Cu toate acestea alegătorii au putut ajunge la Doroțcaia cu transport public.

B. NUMĂRAREA

Numărarea voturilor a fost observată în 121 SV. Numărarea a fost evaluată pozitiv în 91 procente de SV și negativ în 9 procente.⁶⁹ Observatorii locali independenți și din partea partidelor au fost prezenți la majoritatea numărărilor urmărite. Cu toate acestea lipsa transparenței a fost remarcată în 5 procente de numărări observate. Echipele de observatori au raportat că ei au fost obstructionați în observările lor sau nu au avut o viziune completă asupra procesului de închidere a secțiilor și numărare în 7 procente de numărări observate.

În plus, contrar prevederilor Codului Electoral și Ghidului CEC pentru comisiile electorale, unele BSV nu au respectat procedurile de închidere a secțiilor și numărare întocmai. Și anume, în 6 procente de numărări observate, ștampilele „VOTAT” nu au fost colectate și depozitate în siguranță înainte de începere numărării, iar în 16 procente de numărări observate buletinele neutilizate nu au fost numărate, anulate și sigilate înainte de deschiderea urnelor de vot. Persoane neautorizate au fost prezente în 8 procente de numărări observate.⁷⁰ În 2 procente de cazuri sigiliile urnelor de vot nu erau intacte, iar în 9 procente de cazuri BSV nu au reconciliat numărul buletinelor din urna mobilă de vot cu numărul alegătorilor mobili de pe lista electorală suplimentară specială pentru votarea mobilă. În 18 procente de observări, nerespectând procedurile, BSV nu au stabilit numărul de buletine din urna de vot obișnuită înainte de începerea numărării.

În 20 procente de numărări observate, au apărut controverse în privința valabilității buletinelor. În 27 procente din secțiile observate, BSV au avut probleme cu reconcilierea rezultatelor, iar în 10 procente au existat dezacorduri în privința proceselor-verbale cu privire la rezultate. În 6 procente de observări nu a fost utilizat pixul/stiloul pentru completarea procesului-verbal sau procesul-verbal nu a fost completat în prezența tuturor membrilor BSV. O copie a procesului-verbal nu a fost afișată în secțiile de votare fără întârziere, după cum prevede legea, în 61 procente de observări, astfel limitând transparența procesului de numărare.

⁶⁹ Secțiile de votare 33/19 din Taraclia, 07/57 din Cahul și 01/26 din Chișinău au fost evaluate ca „foarte rele”.

⁷⁰ În două secții (21/04 din Ialoveni și 01/64 din Chișinău) o persoană neautorizată dirija procesul sau intervenea în acesta.

Formulele matematice tipărite pe versoul formularelor procesului-verbal și menite să faciliteze verificarea exactității datelor introduse în procesele-verbal, nu au fost utilizate consecvent. Drept rezultat, unele procese-verbale au trebuit să fie corectate la nivel de CC sau returnate respectivelor BSV pentru reconciliere. Se pare că unele BSV s-au ocupat de eventualele discrepanțe în procesele-verbale prin pregătirea copiilor necompletate ale proceselor-verbale, semnate înainte de sosirea la CC, ceea ce reprezintă o încălcare a prevederilor Codului Electoral.

C. TOTALIZAREA ȘI ANUNȚAREA REZULTATELOR PRELIMINARE

Termenul de 18 ore pentru raportarea rezultatelor de la BSV la CC a fost în general respectat. Însă trei SV din Moldova⁷¹ și 33 de SV de peste hotare au raportat cu întârziere,⁷² amânând totalizarea rezultatelor la CC. Totalizarea la nivelul CC a fost evaluată negativ în 12 din 35 de CC. Codul Electoral nu prevede procedurile exacte referitoare la totalizarea rezultatelor, de aceea practicile au fost diferite. În unele cazuri datele au fost totalizate manual, în alte cazuri electronic. Reprezentanții autorizați ai concurenților electorali au fost prezenți în 78 procente de CC monitorizate, iar observatori locali – în 58 procente. Observatorii au fost obstrucționați de la observarea totalizării în 14 procente de cazuri și nu au avut posibilitatea să urmărească totalizarea rezultatelor la calculator în 30 procente de cazuri.

Elaborarea proceselor-verbale cu privire la rezultate nu a fost bine organizată în 41 de CC observate. Performanța rea până la foarte rea a CC a fost remarcată în 18 procente de observări, membrii BSV fiind forțați în unele cazuri să aștepte mai multe de trei ore pentru a transmite procesele-verbale și materialele electorale.⁷³ Din cauza orelor de lucru lungi, unele CC s-au închis în jur de 07:00 pe 6 aprilie, pentru a relua lucrul în jurul prânzului. CC au întâmpinat dificultăți în completarea proceselor-verbale cu privire la rezultate în 13 procente de observări.

CC au avut la dispoziție 48 de ore pentru a raporta rezultatele totalizate și a prezenta procesele-verbale cu privire la rezultate ale CC și BSV respective la CEC.⁷⁴ Buletinele de vot și listele electorale trebuiau transmise la judecătoriile de sector. La nivel de CEC datele au fost introduse într-un tabel, pentru fiecare CC, iar apoi au fost publicate online. Careva rezultate preliminare au fost mai întâi puse la dispoziția presei la orele 23:00 în noaptea alegerilor când primele BSV au fost procesate. Drept un efort binevenit de asigurare a transparenței totalizării rezultatelor, CEC actualiza regulat rezultatele pe pagina sa web, odată cu sosirea informației. Rezultatele preliminare complete pentru toate 1.978 secții distribuite după CC și BSV au fost plasate pe pagina web a CEC pe 9 aprilie. Pagina web a CEC a funcționat bine în noaptea alegerilor, dar cu regret deseori a fost inaccesibilă în zilele următoare.

D. SISTEMUL CEC PENTRU TRANSMITEREA REZULTATELOR ALEGERILOR

Pe parcursul alegerilor din 5 aprilie a fost utilizat un sistem special de transmitere a datelor pentru transferul rezultatelor de la CC la CEC. Înainte de alegeri, CEC a subcontractat o companie privată pentru crearea acestui sistem. Contractul a cuprins elaborarea programului

⁷¹ BSV 01/94 din Chișinău a raportat la sfârșitul zilei de luni, 6 aprilie, BSV 04/40 și 04/41 din Varnița (Dubăsari) a raportat marți, 7 aprilie.

⁷² 33 secții de votare de peste hotare au raportat până la sfârșitul zilei de miercuri, 8 aprilie.

⁷³ În unele cazuri membrii BSV au plecat acasă după ce au așteptat câteva ore la CC, pentru a revine pe la prânz pe 6 aprilie. Nu este clar dacă securitatea proceselor-verbale cu rezultate și a materialelor electorale a fost asigurată pe parcursul acestui timp.

⁷⁴ Acest termen a fost respectat, cu excepția celei mai mari CC din Chișinău, care a primit și totalizat rezultatele din secțiile de votare de peste hotare până miercuri, 8 aprilie.

soft, furnizarea calculatoarelor pentru introducerea datelor la CC, conectarea calculatoarelor din CC la serverul CEC, instruirea personalului și operare deplină în ziua alegerilor. Rețeaua a fost operată prin intermediul unui canal securizat de bandă largă de rețea virtuală privată. Sistemul a fost demontat după ziua alegerilor.

Datele din procesele-verbale ale BSV cu privire la rezultate au fost introduse de operatorii de calculator în CC. Sistemul a funcționat bine, deși în unele locuri operatorii s-au confruntat cu probleme la introducerea datelor incompatibile cu sistemul.⁷⁵ În general acest sistem de transmitere a datelor s-a dovedit a fi o soluție financiar accesibilă care a facilitat transmiterea mai rapidă a rezultatelor preliminare. Mai târziu sistemul a fost modificat pentru a procesa rezultatele pe parcursul renumărării voturilor.⁷⁶

XVII. PERIOADA POSTELECTORALĂ

A. EVOLUȚII POLITICE

După ziua calmă a alegerilor, în seara zilei de 6 aprilie au început demonstrațiile pașnice ale studenților și tinerilor și au continuat până pe 12 aprilie. Pe data de 7 aprilie circa 10.000 de protestatari au scandat slogane anti-comuniste, au acuzat partidul de guvernământ PCRM de comiterea fraudelor electorale și au cerut alegeri noi. În după-amiaza zilei de 7 aprilie, elemente din cadrul demonstrațiilor au inițiat acțiuni de violență. Mai târziu, unii din ei au intrat în clădirile administrației Președintelui și Parlamentului și au vandalizat un șir de birouri. Politicienii din opoziție care au participat la demonstrații au îndemnat la calmare. Pe parcursul nopții poliția a dispersat mulțimea demonstrațiilor rămași.

Conform rapoartelor circa 150-200 persoane, majoritatea tineri, au fost arestați de poliție pe 7 și 8 aprilie, alte arestări au avut loc în următoarele zile, inclusiv rețineri în universități și arestarea minorilor.⁷⁷ Au fost prezentate rapoarte credibile din partea unor ONG privind maltratarea deținuților și trei cazuri de deces au fost raportate ca având legătură cu demonstrațiile și arestările. Autoritățile moldovenești au confirmat că unul din aceste decesuri are legătură cu dezordinile.

Autoritățile moldovenești au afirmat că disputa asupra rezultatelor alegerilor, care a dus la demonstrații a fost o acoperire pentru o tentativă de lovitură de stat, organizată cu implicarea serviciilor speciale străine. Drept răspuns la evenimente, pe data de 8 aprilie Guvernul Moldovei a declarat *personae non gratae* Ambasadorul României și ministrul-consilier al Ambasadei și a introdus cerința de vize pentru cetățenii români.

În zilele de după protestele publice, un șir de instituții media internaționale au raportat dificultăți la intrarea în țară. MOA OSCE/BIDDO cunoaște că cel puțin trei jurnaliști români au fost expulzați din Moldova. Unii jurnaliști din presa locală (*Ziarul de Gardă*, *Jurnal TV*) au întâmpinat dificultăți la îndeplinirea obligațiilor de serviciu. Aceste practici au fost condamnate vehement de Reprezentanții OSCE pentru Libertatea Presei, pentru că nu corespund angajamentelor internaționale ale Moldovei.⁷⁸

⁷⁵ Sistemul nu a acceptat zerouri în anumite câmpuri sau omisiuni în procesele-verbale, blocând introducerea datelor până la soluționarea situației.

⁷⁶ În cazul renumărării voturilor, toate datele au fost introduse de operatori la nivel de CEC.

⁷⁷ Conform Ministerului de Interne, 129 persoane au primit sancțiuni administrative, iar acuzații penale au fost înaintate împotriva a 86 persoane. Pe data de 15 aprilie Președintele Voronin a anunțat amnistia persoanelor implicate în protestele de stradă din 7-8 aprilie.

⁷⁸ A se vedea comunicatul de presă al Reprezentanților OSCE pentru Libertatea Presei la www.osce.org/fom/item_1_37232.html.

În pofida controverselor publice considerabile privind desfășurarea alegerilor, televiziunea publică nu a prezentat reportaje în timp oportun despre protestele care au avut loc pe data de 7 aprilie. Deși ulterior au fost prezentate careva informații despre aceste evenimente, radiodifuzorul a oferit în primul rând o platformă pentru Președinte și autorități și în general nu a prezentat opiniile celor care au formulat îngrijorări cu privire la procesul electoral. Pe data de 7 aprilie un șir de pagini web au fost temporar inaccesibile.

Pe 10 aprilie, Președintele Vladimir Voronin, Președintele PCRM, a cerut Curții Constituționale renumărarea voturilor pentru a asigura o funcționare stabilă a parlamentului nou ales. Inițial, opoziția a inclus renumărarea în cererile sale, dar mereu a dat prioritate verificării listelor electorale după încheierea votării. Urmare a hotărârii Curții Constituționale de a efectua renumărarea voturilor și a hotărârii CEC ca aceasta să se petreacă pe 15 aprilie, opoziția a respins renumărarea voturilor, aceasta fiind o încercare a PCRM de a oferi un caracter legitim rezultatelor alegerilor și de a preveni contestațiile juridice din partea opoziției în raport cu erorile comise în listele electorale.

PL, PLDM și AMN au declarat că au fost comise fraude electorale, cum ar fi votarea multiplă răspândită, votarea în lipsa actelor de identitate necesare, semnături false pe listele electorale și alegători cu numere identice ale actelor de identitate. Unele partide politice au oferit MOA OSCE/BIDDO exemple de inexactități care, conform declarațiilor, se conțineau în informațiile puse la dispoziție de Ministerul Dezvoltării Informaționale (MDI) autorităților publice locale pentru a facilita compilarea listelor electorale.

Pentru a duce la capăt aceste chestiuni, MOA OSCE/BIDDO a solicitat MDI petrecerea unei analize comune a unor cazuri de acest fel utilizând informația din Registrul de Stat al Populației. Primul efort a fost legat de perechile raportate de înregistrări ale alegătorilor cu numere identice ale actelor de identitate, puse la dispoziție de reprezentanții opoziției. În majoritatea cazurilor perechile conțineau înregistrări ale diferitor cetățeni. Oricum, într-un șir de cazuri, o cifră din numărul actului de identitate era diferită în baza de date a MDI comparativ cu listele electorale compilate de autoritățile locale; în alte cazuri, numerele actelor de identitate expirate sau care au fost înregistrate ca anulate au fost regăsite în liste. Discrepanțele de numere ale actelor de identitate, greșelile mecanice și actele de identitate expirate au fost declarate ca fiind rezultatul erorii umane pe parcursul verificării listelor electorale de către autoritățile locale.

MOA OSCE/BIDDO a încercat să verifice împreună cu reprezentanții MDI și un număr limitat de cazuri ale pretinselor votări frauduloase în baza deficiențelor din listele electorale. Deși majoritatea cazurilor păreau credibile, documentația oferită de opoziție în susținerea acestor acuzații nu erau suficiente și o analiză complexă și investigare minuțioasă ar fi fost necesară pentru a trage niște concluzii credibile la acest subiect.⁷⁹ Deci astfel de cazuri ar fi

⁷⁹

Pentru a ilustra acest punct de vedere, mai jos este prezentat cazul dlui Vasile Untilă, care a avut parte de atenție publică sporită în perioada postelectorală și a fost urmărit în detaliu de către MOA OSCE/BIDDO. Conform afirmațiilor opoziției, dl Untilă a votat în București în baza pașaportului, iar altcineva a votat din numele lui în satul său natal, pe listele electorale suplimentare; opoziția pus la dispoziție o copie a pașaportului dlui Untilă și copia paginii respective din lista electorală suplimentară. Deși numele persoanei vizate era scris identic atât în pașaport, cât și lista electorală suplimentară, MOA OSCE/BIDDO a remarcat ca anul nașterii în pașaport era 1986, pe când în înregistrarea respectivă din lista suplimentară era 1987. Conform Registrului de Stat al Populației, datele din pașaportul dlui Untilă erau corecte și el s-a întors în Moldova din România, cu automobilul, pe data de 17 aprilie; mai mult ca atât, în Registrul de Stat al Populației nu era vreo înregistrare a vreunui cetățean din Moldova cu același nume născut în 1987. Respectiv, se poate de tras concluzia că în listele electorale suplimentare a fost înregistrată o persoană neexistentă, care a semnat că ar fi votat. Când MOA OSCE/BIDDO a discutat acest caz cu un reprezentant al PCRM, această persoană

trebuie să fie examinate de instanțe de judecată, inclusiv Curtea Constituțională, în termenele disponibile.

Pe 21 aprilie, Președintele Voronin a emis un decret privind crearea unei comisii pentru investigarea cauzelor, detaliilor și consecințelor exacte ale demonstrațiilor și evenimentelor ulterioare sub conducerea unui deputat PCRM cu experiență, dl Vladimir Țurcan. Comisia formată din mai mulți miniștri, deputați, funcționari de rang înalt și reprezentanți ai unor instituții mass-media au fost însărcinați să prezinte un raport cu privire la constatări, care urmează să fie discutat în Parlament.

Reprezentanților opoziției nu le-a fost oferită posibilitatea să participe la activitățile comisiei. Aceste fapt, împreună cu lipsa unor acțiuni judiciare ulterioare pe marginea îngrijorărilor opoziției cu privire la exactitatea listelor electorale și abuzarea eventuală de acestea, a reprezentat o oportunitate ratată de restabilire a încrederii în procesul electoral din Moldova.

B. VERIFICAREA LISTELOR ALEGĂTORILOR ȘI RENUMĂRAREA VOTURILOR

Pe 7 aprilie, PLDM, PL și AMN au depus o declarație comună la CEC solicitând verificarea listelor electorale și amânarea anunțării rezultatelor finale ale alegerilor. În hotărârea sa din 8 aprilie,⁸⁰ CEC a acordat tuturor concurenților accesul la listele electorale, inclusiv dreptul de a le scana sau fotocopia. Pe 10 aprilie „Coaliția 2009” a depus la CEC o cerere similară privind accesul la listele electorale, care de asemenea a fost acordat. În aceeași zi altă cerere privind verificarea listelor electorale și renumărarea voturilor în anumite BSV a fost depusă la CEC de candidatul independent, dl Ștefan Urîtu.

Pe 7, 8 și 9 aprilie, PSDM a depus contestații la CEC privind inexactitatea listelor electorale și declarând că alegerile din 5 aprilie au fost fraudate prin utilizarea iregularităților în listele electorale. Partidul a solicitat acces la listele electorale și a cerut MDI și Serviciului Grăniceri al Republicii Moldova o listă a persoanelor decedate în ultimii 10 ani și o listă a persoanelor care se aflau peste hotare pe data de 5 aprilie, pentru a contrapune aceste date listelor electorale. Conform spuselor PSDM, partidul nu a primit listele solicitate.

Hotărârea CEC cu privire la fotocopierea și scanarea listelor electorale a fost contestată de PCRM la Curtea de Apel Chișinău pe 10 aprilie, din motive de îngrijorare pentru viața privată a alegătorilor. Curtea a audiat PCRM și CEC, precum și cele patru partide de opoziție⁸¹ și pe 14 aprilie a pronunțat hotărârea în favoarea PCRM. Această hotărâre a fost atacată la Curtea Supremă, care pe 22 aprilie a menținut hotărârea Curții de Apel.

Pe 10 aprilie CEC a transmis Curții Constituționale cererile din partea PLDM, PL și AMN și a dlui Ștefan Urîtu privind amânarea anunțării rezultatelor alegerilor. În aceeași zi, PCRM a depus la Curtea Constituțională cererea pentru renumărarea generală a voturilor.

În conformitate cu Articolul 60 al Codului Electoral, pe 12 aprilie CEC a transmis Curții Constituționale procesele-verbale finale cu privire la rezultate și hotărârile sale privind

și-a exprimat opinia că ar fi fost o greșeală în scrierea numelui de familie în lista electoral suplimentară (Untilă în loc de varianta presupusă corectă Untila) și ar fi existat o persoană cu numele „corect” de familie (Untila), care locuia într-un sat vecin și era născut în 1987. Acest exemplu ilustrează clar că o analiză convingătoare a acestui caz, pentru a afirma dacă cetățeanul neexistent a semnat că a votat sau o simplă greșeală a fost cauza controversii, necesită o hotărâre judecătorească precedată de o investigație detaliată a tuturor circumstanțelor implicate.

⁸⁰ Hotărârea CEC nr. 2501, din 8 aprilie 2009.

⁸¹ PLDM, PL, AMN, și Partidul Democrat din Moldova (PDM).

atribuirea mandatelor⁸². Trei membri ai CEC⁸³ au prezentat opinii separate în care au indicat inexactități din listele electorale și desfășurarea ilegală a campaniei de către *EU TV* în ajunul zilei alegerilor și în ziua alegerilor.

În ziua prezentării rezultatelor finale de către CEC, Curtea Constituțională s-a convocat în ședință plenară și, luând în considerare diferitele solicitări din partea partidelor politice și candidatului independent, a dispus ca renumărarea generală a voturilor să fie desfășurată pe parcursul a 9 zile.

În rezultatul hotărârii Curții Constituționale cu privire la renumărare, CEC a adoptat o hotărâre prin care a dispus efectuarea renumărării pe data de 15 aprilie. CEC a adoptat și procedurile de renumărare, efectuarea acesteia fiind pus în sarcina BSV în componența lor originală. Observatorii acreditați pentru 5 aprilie au avut dreptul de a fi prezenți. Voturile de la secțiile de votare de peste hotare urmau să fie renumărate de CC Chișinău.

MOA OSCE/BIDDO a urmărit un număr limitat de renumărări în BSV și totalizări în CC din Căușeni, Ialoveni, Hâncești, Strășeni și Chișinău, precum și renumărarea voturilor de peste hotare în CC Chișinău pe 15 și 16 aprilie. În procesele de renumărare urmărite au fost făcute doar schimbări minore la procesele-verbale originale. Au fost raportate inconsistențe în implementarea procedurilor și unele buletine de vot au fost constatate ca fiind numărate pentru alți concurenți electorali.⁸⁴ CC urmau să transmită raportul către CEC pe data de 16 aprilie. Un număr limitat de CC nu au respectat acest termen.⁸⁵ La CEC procesele verbale cu privire la rezultate de la fiecare secție de votare au fost verificate și introduse în baza de date a CEC. CEC a reușit să proceseze majoritatea rezultatelor până la sfârșitul zilei de 17 aprilie. Deși în baza renumărărilor CEC a raportat numere puțin diferite a voturilor exprimate pentru concurenții electorali, aceste diferențe nu au afectat atribuirea inițială a mandatelor.⁸⁶

C. CONTESTAȚII POSTELECTORALE

Conform informației oferite de CEC și de Curtea Constituțională pentru MOA OSCE/BIDDO, toate contestațiile noi pe marginea rezultatelor alegerilor parvenite după ce procesele verbale privind rezultatele finale ale renumărării au fost transmise de către CEC Curții Constituționale, urmau să fie soluționate de ultima înaintea luării deciziei cu privire la legalitatea alegerilor. În astfel de cazuri, Curtea urma să ia în considerare contestațiile și efectele posibile ale încălcării(lor) pretinse supra rezultatelor. De asemenea Curtea a fost autorizată să extindă termenele legale, în cazul în care era necesar mai mult timp pentru analiza și verificarea cazurilor prezentate.

Pe 14 aprilie 2009 PSDM a depus două contestații la Curtea Constituțională solicitând invalidarea alegerilor. Prima contestație era legată de reflectarea inegală a alegerilor în mass-media, care a favorizat PCRM. A doua s-a referit la solicitările nereușite ale partidului de a obține de la autoritățile moldovenești listele persoanelor decedate și ale persoanelor care se aflau peste hotare în ziua alegerilor.

⁸² Hotărârile CEC nr. 2502, 2503 și 2506, din 11 aprilie 2009.

⁸³ Reprezentanții AMN și PDM.

⁸⁴ În unele locuri buletinele au fost declarate valabile, pe când în alte BSV buletine similare au fost invalidate. În unele cazuri copiile proceselor-verbale ale rezultatelor conțineau mai mult de o corectare. În alte cazuri semnăturile alegătorilor care au primit buletine de vot nu au fost numărate. Observatorii au remarcat cazuri în care rapoartele și procesele-verbale au fost semnate de membrii comisiilor electorale din timp.

⁸⁵ CC Chișinău, CC Criuleni, CC Soroca și CC Ialoveni au raportat până în după amiaza zilei de 17 aprilie.

⁸⁶ A se vedea anexă pentru rezultat detaliate ale votului din 5 aprilie și renumărării.

Pe 21 aprilie PL a depus o contestație la CEC solicitând invalidarea alegerilor. Cu referire la Articolele 67 și 89 ale Codului Electoral care prevăd că apelurile legate de hotărârile organelor electorale cu privire la rezultate urmează a fi examinate de instanța de judecată simultan cu luarea deciziei privind legalitatea alegerilor, CEC a transmis Contestația Curții Constituționale.⁸⁷

Pe 21 aprilie CEC a prezentat Curții Constituționale procesul-verbal privind rezultatele finale ale renumărării și hotărârile sale noi privind prezența alegătorilor la vot și distribuirea mandatelor.⁸⁸ Aceste hotărâri au fost iarăși însoțite de opinii separate semnate de aceiași membri ai CEC ca și mai înainte, anexând o listă detaliată a iregularităților presupuse.

Pe 22 aprilie Curtea Constituțională s-a convocat în ședință plenară. Curtea a permis partidelor de opoziție AMN, PL și PLDM să-și prezinte argumentele în favoarea anulării alegerilor. Dar, Curtea nu a permis reprezentantului PSDM să intervină, deși acest partid tot a depus contestații la Curte pe 14 aprilie.⁸⁹ AMN, PL și PLDM au declarat că efortul lor de verificare a listelor electorale a rezultat în probe de fraude electorale. Dosarele cu documentele și probele colectate de aceste partide în susținerea declarațiilor făcute au fost puse la dispoziția Curții.

Reprezentantul PCRМ care a participat la ședință a declarat că probele privind fraudele electorale nu au fost prezentate în conformitate cu regulile de procedură și că nici un concurent nu a depus nici o contestație pe marginea listelor electorale până în ziua alegerilor. După ce au fost audiate partidele, CEC a avut dreptul la replică. Reprezentantul CEC a calificat cazurile de iregularități prezentate drept greșeli și a indicat că partidele de opoziție erau la putere în multe autorități publice locale și deci au fost în egală măsură responsabili de calitatea listelor electorale. Conform CEC, numărul mai mare al alegătorilor înregistrați corespunde datelor statistice cu privire la nașteri și decesuri. Reprezentantul CEC a declarat și că renumărarea s-a petrecut în lipsa membrilor comisiei din partea AMN și PDM, care în unele cazuri au lăsat BSV fără cvorum. În aceste cazuri primăriile au pus la dispoziție personal suplimentar, fapt care explică diferențele dintre semnăturile pe procesele-verbale dintre numărarea din 5 aprilie și renumărarea.

Urmare a intervențiilor din partea CEC și a partidelor politice, Curtea Constituțională a declarat alegerile legale și a validat mandatele candidaților aleși fără a dispune investigarea acuzațiilor privind votarea frauduloasă depuse de opoziție. Aceasta a reprezentat încă o oportunitate ratată de a restabili încrederea în proces.

XVIII. RECOMANDĂRI

Recomandările de mai jos sunt propuse pentru considerare autorităților Republicii Moldova, cu scopul de a le sprijini scopul declarat de desfășurare a alegerilor în conformitate cu angajamentele OSCE. Este necesar de întreprins măsuri urgente pentru restabilirea încrederii publice în procesul electoral. Aceste recomandări pot fi privite împreună cu recomandările anterioare ale OSCE/BIDDO care încă mai urmează să fie implementate.

⁸⁷ Hotărârea CEC nr. 2524, din 21 aprilie 2009.

⁸⁸ Hotărârile CEC nr. 2516, 2517, 2520 și 2522, din 21 aprilie 2009.

⁸⁹ Curtea a declarat că nu vor fi luate în considerare contestațiile depuse de PSDM, întrucât partidul nu a trecut pragul pentru a fi reprezentat în Parlament.

A. CADRUL JURIDIC

1. OSCE/BIDDO încurajează autoritățile din Moldova să aplice recomandările incluse în Opiniile comune privind Codul Electoral al Republicii Moldova, publicate în decembrie 2007 și octombrie 2008. În special următoarele chestiuni sunt îngrijorătoare:
 - Interdicția alianțelor preelectorale;
 - Limitarea dreptului de a ocupa funcția de deputat pentru deținătorii cetățeniei multiple;
 - Prezența minimă la urne de 50 procente pentru ca alegerile să fie considerate valabile; și
 - Pragul electoral.
2. Ambiguitatea noilor prevederi introduse în 2008 privind renumărarea voturilor ar putea fi examinată, pentru a clarifica care este organul responsabil de renumărare, motivele acceptabile pentru solicitarea renumărării, termenele pentru prezentarea cererii, precum și însăși modalitatea de renumărare.
3. Urmează a fi considerată operarea modificărilor la Codul Electoral pentru a cuprinde chestiunile care au fost tratate în aceste alegeri prin intermediul hotărârilor CEC, inclusiv prevederi privind asigurarea împotriva votării multiple și tipurile de acte de identitate în baza cărora se permite votarea.

B. ADMINISTRAREA ELEGERILOR

4. Hotărârile și regulamentele CEC urmează a fi elaborate într-un limbaj clar și fără ambiguități, făcând referire la alte acte legislative dacă este necesar. În cazurile în care CEC modifică o hotărâre anterioară, acest lucru trebuie să fie inclus într-un document nou cu indicații clare privind partea modificată.
5. CEC ar trebui să evite să răspundă la contestații și apeluri de orice natură prin instrucțiuni și scrisori, întrucât astfel de documente nu permit contestatarilor folosirea altor căi legale de redresare.
6. Canalele de comunicare dintre CEC și comisiile electorale ierarhic inferioare ar putea fi optimizate, pentru a asigura aplicarea uniformă și în timp oportun a hotărârilor și reglementărilor adoptate de CEC.
7. Eforturile laudabile ale CEC de a publica rezultatele alegerilor pentru fiecare secție de votare pe pagina sa web odată ce acestea devin disponibile urmează a fi menținute. Capacitatea tehnică a paginii web a CEC ar putea fi îmbunătățită.
8. Cerința legală de a afișa rezultatele alegerilor la BSV și CC imediat după finalizarea numărării urmează a fi respectată cu strictețe.
9. Trebuie asigurată transparență deplină și asumarea responsabilității la toate etapele care implică buletinele de vot, inclusiv publicarea numărului buletinelor tipărite, retipărite și/sau distruse. În plus, urmează a fi elaborate reglementări detaliate privind folosirea Certificatului pentru drept de vot. Asumarea responsabilității pentru tipărirea, distribuirea și votarea cu CDV trebuie asigurată, iar numărul și seria CDV primite în ziua alegerilor urmează a fi înregistrat de BSV în procesele-verbale cu privire la rezultate pentru a asigura transparența deplină.

10. Instruirea membrilor organelor electorale ar trebui să pună un accent deosebit pe procedurile de numărare și totalizare, completarea proceselor-verbale cu privire la rezultate, precum și utilizarea formulelor matematice de verificare în scopul asigurării exactității. Instruirile ar putea fi eficientizate, dacă s-ar petrece în grupuri mai mici și într-un format mai interactiv.

C. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

11. După cum a fost recomandat anterior, Codul Electoral ar trebui să ofere o diviziune clară a responsabilităților ce țin de administrarea și actualizarea listelor electorale între autoritățile publice locale, organele electorale și Ministerul Dezvoltării Informaționale, în conformitate cu obligațiunile acestora prevăzute de legislație.
12. Se pare că ar fi cel mai efectiv dacă MDI ar deține responsabilitatea primară pentru compilarea și exactitatea finală a listelor electorale, întrucât posedă cea mai sigură informație inițială despre alegători. Aceasta ar consolida semnificativ transparența și asumarea responsabilităților.
13. Ar trebui promulgat un mecanism clar, prin care listele electorale primare ale MDI ar fi verificate în teritoriu pentru a asigura exactitatea listelor electorale finale. Listele electorale preliminare ar trebui să fie puse la dispoziția publicului pentru verificare de către autoritățile publice locale o dată pe an. Informația colectată de autoritățile publice locale în procesul de revizuire ar trebui analizată și verificată de MDI, iar ajustările relevante introduse în registrul central.
14. Legislația ar putea să stipuleze clar ziua în care vor fi disponibile versiunile finale ale listelor electorale și CEC în coordonare cu MDI ar trebui să anunțe numărul final al alegătorilor înregistrați pentru fiecare secție de votare cel puțin cu o săptămână înainte de ziua alegerilor.
15. Întrucât listele electorale suplimentare rămân a fi utilizate în ziua alegerilor, CEC ar trebui să asigure că sunt făcute asigurări adecvate împotriva unei votări multiple eventuale.

D. CAMPANIA ELECTORALĂ

16. Urmează a fi luate măsuri pentru a asigura că toți concurenții au acces liber și egal la alegători și își pot desfășura campania electorală fără careva impedimente. Orice intervenție nepotrivită în activitățile de campanie de către reprezentanții autorităților publice centrale și locale, inclusiv a organelor de ocrotire a normelor de drept, urmează a fi reduse.
17. Ar trebui de întreprins anumiți pași pentru a preveni abuzul de resurse administrative pentru scopuri de campanie la toate nivelele.
18. Prevederile legale care reglementează protecția candidaților de orice acțiuni administrative sau legale pe parcursul perioadei electorale urmează a fi respectate și aplicate în spiritul protejării dreptului de a candida pentru o funcție publică și pentru a desfășura liber campania liber campania electorală. Ar putea fi luată în considerare interzicerea prin Codul Electoral a oricăror tipuri de presiuni și intimidare a alegătorilor, candidaților, activiștilor de campanie și funcționarilor electorali. Litera și spiritul legii ar

trebui aplicate și în perioada de până la campania electorală oficială. Cazurile de presiune și intimidare ar trebui investigate, iar persoanele găsite vinovate trase la răspundere.

19. Sunt necesare eforturi în continuare pentru implementarea noii Legi privind întrunirile de către toți subiecții implicați, inclusiv autoritățile publice locale și organele de ocrotire a normelor de drept. Ar trebui de luat în considerare posibilitatea instruirii acestor subiecți privind prevederile legii.

E. PROCEDURILE DIN ZIUA ALEGERILOR

20. Numărul maxim de alegători înregistrați într-o secție de votare ar putea fi redus considerabil, pentru a facilita procesul de votare și pentru a evita eventuale supraaglomerări.
21. Administrația electorală ar putea asigura că aranjamentele practice necesare pentru asigurarea secretului votării sunt aplicate în toate secțiile de votare, inclusiv un număr adecvat de cabine cu draperii care ar păstra caracterul secret.
22. CEC ar putea emite instrucțiuni pentru optimizarea prelucrării datelor în noaptea alegerilor la nivel de CC pentru a accelera introducerea datelor și pentru a preveni suprasolicitările.

F. CONTESTAȚII

23. Ar putea fi luată în considerare asigurarea faptului ca responsabilitățile și competențele organelor care se ocupă de diferite categorii de contestații și apeluri să fie clar definite în Codul Electoral. Posibilitatea apelanților de a alege organul de apel ar trebui revocată pentru a asigura proceduri uniforme și pentru a evita eventual conflicte de jurisdicție și/sau hotărâri în conflict.
24. CEC ar putea adopta reguli cuprinzătoare de procedură privind procesul de contestații și apeluri, inclusiv criteriile pentru clasificarea contestațiilor, rolul membrilor CEC și a personalului juridic în procesarea acestora. Ar trebui stabilite reguli pentru asigurarea respectării dreptului ambelor părți de a fi auzite și de a prezenta toate probele relevante.
25. Ar putea fi examinată și asigurarea faptului ca normele Codului Electoral să definească clar care organ este responsabil pentru luarea deciziei în privința contestațiilor pe marginea rezultatelor finale ale alegerilor în baza unor acuzații de acuzații frauduloase și termenele pentru astfel de contestații.

G. MASS-MEDIA

26. Independența radiodifuzorului public ar putea fi consolidată, inclusiv elaborarea unor practici editoriale imparțiale pentru a oferi publicului o raportare echitabilă, critică și pluralistă. Instituțiile publice ale mass-media ar trebui să elaboreze o politică editorială neutră, obiectivă și informativă și raportarea subiectelor ar trebui să fie echilibrată, inclusiv și atunci când sunt reflectate activitățile autorităților de stat.
27. Independența Consiliului Coordonator al Audiovizualului ar putea fi consolidată în continuare pentru a limita posibilitățile de influență politică sau de alt gen asupra procesului său de luare a deciziilor. Consiliul ar trebui să acționeze prompt pe cazurile observate de încălcări legate de media, după cum cere legea.

28. Clarificarea competențelor în privința contestațiilor legate de mass-media ar trebui luată în considerare, pentru a preveni suprapunerea jurisdicției mai multor organe. CCA ar putea fi investit cu responsabilitatea exclusivă de supraveghere a respectării prevederilor referitoare la mass-media ale Codului Electoral și Codului Audiovizualului de către mijloacele de informare în masă, cu scopul întreprinderii unor acțiuni prompte și eficiente în caz de încălcări.
29. Articolul 47 (4) al Codului Electoral care limitează dreptul radiodifuzorilor de a reflecta activitățile electorale în programele sale de știri și actualități ar trebui revizuit; în aceeași ordine de idei, ar trebui încurajată raportarea despre un șir larg de opinii și platforme. Atunci când reflectă activitățile guvernamentale, radiodifuzorii ar trebui să ofere o raportare echilibrată, oferind mai multor concurenți electorali și partide posibilitatea de a-și prezenta opiniile alegătorilor.
30. Autoritățile de stat ar trebui să se abțină de la intervenții în activitățile instituțiilor mass-media pe parcursul perioadei electorale. Mass-media ar trebui să opereze într-un cadru fără intimidări, amenințări sau presiuni.
31. Autoritățile electorale ar trebui să folosească mai mult mijloacele de informare în masă pentru activitățile sale de educare și informare a alegătorilor, asigurând astfel o acoperire mai mare a alegătorilor.

H. PARTICIPAREA FEMEILOR

32. Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați obligă administrația electorală și partidele politice să respecte principiul egalității între bărbați și femei. Ar putea fi luată în considerare posibilitatea introducerii unor măsuri practice pentru atingerea acestui scop, care va spori considerabil șansele de implementare a acestor prevederi.
33. Ar trebui întreprinse eforturi pentru a spori reprezentarea femeilor în funcții de decizie din cadrul administrației electorale, în special în CC și CEC, precum și pentru a încuraja desemnarea lor în candidații de vârf pe listele de partid.

ANEXĂ: REZULTATELE OFICIALE ALE ALEGERILOR⁹⁰

	Rezultate preliminare	Procesul-verbal al rezultatelor din 11 aprilie		Renunțare, procesul-verbal al rezultatelor din 21 aprilie	Diferența după renunțare	
a. Numărul de alegători în listele electorale de bază	2583129	2564710		2586309	21599	
b. Numărul de alegători în listele electorale suplimentare	117563	100906 ⁹¹		117794	16888	
c. Numărul de alegători care au primit buletine de vot	1555734	1555734		1556244	510	
d. Numărul de alegători care au participat la votare	1555577	1555577		1556083	506	
e. Diferența dintre C și D	157	157		161	4	
f. Buletine nevalabile	19433	19433	1,2%	18996	-437	1,2%

g. Numărul de voturi pentru fiecare concurent electoral

			Procent din voturile valabile	Mandate			Procent din voturile valabile	Mandate
PSD	56855	56855	3,7%		56866	11	3,7%	
PL	201812	201812	13,1%	15	201879	67	13,1%	15
AMN	150110	150110	9,8%	11	150155	45	9,8%	11
PPCD	46549	46549	3,0%		46654	105	3,0%	
PCRM	760139	760139	49,5%	60	760551	412	49,5%	60
PLDM	190932	190932	12,4%	15	191113	181	12,4%	15
PDM	45623	45623	2,97%		45698	75	2,97%	
UCM	42242	42242	2,75%		42211	-31	2,75%	
MAE	15447	15447	1,01%		15481	34	1,01%	
PDSMU	3360	3360	0,22%		3357	-3	0,22%	
PC	4384	4384	0,29%		4399	15	0,29%	
Banari Sergiu	8751	8751	0,57%		8759	8	0,57%	
Urîtu Ștefan	2796	2796	0,18%		2803	7	0,18%	
Railean Victor	665	665	0,04%		667	2	0,04%	
PRM	1438	1438	0,09%		1436	-2	0,09%	
Țîmbalist Tatiana	2465	2465	0,16%		2467	2	0,16%	
Lomakin Alexandr	2576	2576	0,17%		2591	15	0,17%	
h. Buletine valabile	1536144	1536144			1537087	943		
i. Numărul buletinelor de vot primite de BSV	2677864	2677864			2680379	2515		

⁹⁰

Sursă: pagina web a Comisiei Electorale Centrale, www.cec.md.

⁹¹

Numărul alegătorilor pe listele electorale de bază și cele suplimentare în procesul-verbal al CEC au exclus alegătorii de peste hotare, în încercarea de a nu-i număra de două ori; rectificat mai târziu.

DESPRE OSCE/BIDDO

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDO) este principala instituție a OSCE care asistă statele participante „să asigure respectarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, să asigure ordinea de drept, să promoveze principiile democrației (...), să construiască, să consolideze și să protejeze instituțiile democratice, și să promoveze toleranța în societate” (1992, Documentul Summit-ului din Helsinki). Aceasta reprezintă dimensiunea umană a OSCE:

OSCE/BIDDO, cu sediul în Varșovia, Polonia, a fost creat ca Biroul pentru Alegeri Libere la Summit-ul din 1990 de la Paris și și-a început activitatea în mai 1991. Un an mai târziu, numele Biroului a fost schimbat încât să reflecte mandatul lărgit al biroului, care includea drepturile omului și democratizarea. La moment, BIDDO are un personal de peste 130 de persoane.

OSCE/BIDDO este organizația principală din Europa care se ocupă de **observarea alegerilor**. Ea coordonează și organizează dislocarea a mii de observatori în fiecare an pentru a determina dacă alegerile ce se desfășoară în regiunile OSCE sunt conforme cu standardele internaționale pentru alegeri democratice și legislația națională. Metodologia sa unică oferă o analiză minuțioasă a întregului proces electoral. Prin intermediul proiectelor de asistență; OSCE/BIDDO ajută Statele participante să-și îmbunătățească cadrul lor electoral.

Activitățile de **democratizare** întreprinse de Birou includ următoarele domenii: ordinea de drept, susținerea legislativă, migrația și libertatea de deplasare și egalitatea între femei și bărbați. În fiecare an OSCE/BIDDO implementează câteva programe de asistență specializate scopul fiind dezvoltarea structurilor democratice.

OSCE/BIDDO oferă asistență Statelor participante în respectarea obligațiilor lor de promovare și apărare a drepturilor omului și libertăților fundamentale în conformitate cu dimensiunea umană a angajamentelor OSCE. Acest lucru se realizează prin conlucrarea cu diferiți parteneri cu scopul promovării colaborării, consolidării capacităților și acordării expertizei în domenii tematice, printre care drepturile omului în lupta contra terorismului, intensificarea protecției drepturilor omului ale persoanelor traficate, educație și instruire în domeniul drepturilor omului, monitorizarea și raportare drepturilor omului și drepturile femeilor și securitate.

În domeniul **toleranței și non-discriminării**, OSCE/BIDDO oferă suport Statelor participante în fortificarea reacției lor la crimele de ură și cazuri de rasism, xenofobie, antisemitism și alte forme de intoleranță. Activitățile OSCE/BIDDO legate de toleranță și non-discriminare sunt axate pe următoarele domenii: legislație, instruire privind aplicarea legii, monitorizarea, raportarea și controlul reacțiilor la crimele și incidentele motivate de ură, la fel și activitățile educaționale de promovare a toleranței, respectului și înțelegerii reciproce.

OSCE/BIDDO oferă consultanță statelor participante cu privire la politicile ce vizează **romii și sintii**. Aceasta promovează consolidarea capacităților și crearea de rețele în cadrul comunității rome și sintii și încurajează participarea reprezentanților romi și sintii în organele de elaborare a politicilor.

Toate activitățile OSCE/BIDDO sunt întreprinse în strânsă coordonare și cooperare cu Statele participante ale OSCE, instituțiile și operațiunile în teren ale OSCE, dar și cu alte organizații internaționale.

Mai multe informații pot fi găsite pe pagina web a BIDDO (www.osce.org/odihr).